

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Τόμος 3ος

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συγγραφέας: **A. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ**

Εξώφυλλο
και κοσμήματα: **ΤΑΣΟΣ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΣ**

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για τη ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια του βιβλίου
πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού
Ινστιτούτου

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α' Β' Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 3ος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ν.ε. = νέα ελληνική γλώσσα

πβ. = παράβαλε

βλ. = βλέπε

ενν. = εννοείται

κ.τ.ό. = και τα όμοια

κ.ε. = και εξής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

153

Η υποτακτική σύνδεση προτάσεων γίνεται με τους υποτακτικούς συνδέσμους, με τις αναφορικές ή ερωτηματικές αντωνυμίες και με τα αναφορικά ή ερωτηματικά επιρρήματα.

Οι δευτερεύουσες προτάσεις, όπως και στη ν.ε., διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

I. σ' αυτές που χρησιμοποιούνται όπως και τα ονόματα, ως υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, ονοματικοί προσδιορισμοί, και λέγονται **ονοματικές προτάσεις** και

II. σ' αυτές που χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί (χρόνου, αιτίας, σκοπού κτλ.) και λέγονται **επιρρηματικές προτάσεις**.

I. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

154

Ονοματικές δευτερεύουσες προτάσεις είναι: οι ειδικές, οι ενδοιαστικές, οι πλάγιες ερωτηματικές και οι αναφορικές εν μέρει (οι οποίες και λέγονται αναφορικές ονοματικές).

§§153,154

5 / 139

Α' Ειδικές προτάσεις

155 Οι ειδικές προτάσεις εισάγονται με τους ειδικούς συνδέσμους **ὅτι** (όπως και στη ν.ε.) και **ὡς**. Έχουν άρνηση ού.

Μια ειδική πρόταση χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε., ως:

α) **αντικείμενο** με ρήματα λεκτικά (λέγω, άγγέλλω, διδάσκω κτλ.), δεικτικά (δηλώ, δείκνυμι κτλ.), αισθητικά (αισθάνομαι, όρώ, άκούω κτλ.) και γνωστικά (γιγνώσκω, οίδα κτλ.):

Κυρος **έλεγεν** ότι ή όδος **έσοιτο** πρὸς βασιλέα μέγαν (= ότι η εκστρατεία θα γίνει...).

Διδάσκειν σε βούλομαι **ὡς** σὺ ήμῖν οὐκ **όρθῶς** **άπιστεῖς** (= θέλω να σου εξηγήσω ότι εσύ...).

Άλλά σὺν τοῖς θεοῖς **δειξομεν** τοῖς βαρβάροις ότι **δυναμεθα** τοὺς **έχθροὺς** τιμωρεῖσθαι
Βασιλεὺς **ήκουσε** Τισσαφέρνους ότι οἱ Έλληνες **νικῶεν**.

Οίδα γάρ ότι βαρέως **άν** φέροις **άκούων** **έμοῦ** **άπολογουμένου** **ύπέρ** **αὐτῶν** (= δύσκολα θα υπόφερες να μ' ακούς να απολογούμαι...).

β) **υποκείμενο** με απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις που έχουν τις περισσότερες φορές σημασία ανάλογη με τη σημασία των προηγούμενων ρημάτων, όπως: **άγγέλλεται**, **δηλόν** **έστι**, **άλις** **έστί** (= αρκεί) κτλ.:

Δῆλον ἦν ὅτι ἐγγύς (= κοντά) που βασιλεὺς ἦν.
Ἦγγέλθη ὅτι ἠττημένοι εἶεν οἱ Λακεδαιμόνιοι τῆ
ναυμαχία (= ὅτι νικήθηκαν οἱ Λ.).
Ἄρκει ὅτι τῶν ἄλλων καταγελαῖς.

γ) **επεξήγηση**, συνήθως σε δεικτική αντωνυμία ουδέ-
τερου γένους:

Τοῦτο ὑμᾶς δεῖ μαθεῖν, ὅτι τὸ συνέχον τὴν δημοκρα-
τίαν ὄρκος ἐστίν (= ὅτι δηλαδή αυτό που συγκρατεῖ
τὴ δημοκρατία εἶναι...).

156 Οι ειδικές προτάσεις εκφέρονται με τις εγκλίσεις
των προτάσεων κρίσεως (οριστική, δυνητική οριστική
και ευκτική) (βλ. §89α).

Όταν όμως η ειδική πρόταση εξαρτάται από ρήμα
σε ιστορικό χρόνο, τότε συνήθως εκφέρεται με ευκτική,
που λέγεται **ευκτική του πλάγιου λόγου**:

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο...

Σημείωση α'. Οι φράσεις οἶδ' ὅτι (= βέβαια), εὔ
οἶδ' ὅτι (= βεβαιότατα), δῆλον ὅτι (= ολοφάνερα) ἔχουν
σημασία επιρρήματος, ὕστερα ἀπὸ παράλειψη του
ρήματος τῆς ειδικῆς προτάσεως:

Πάντες ὑμεῖς ἐλεεῖτε εὔ οἶδ' ὅτι τοὺς ἀτυχεῖς καὶ

ταλαιπώρους ανθρώπους (= ελεείτε βεβαιότατα, ασφαλώς, τους δυστυχισμένους...).

Θανάτου ἐτίμησαν **δῆλον ὅτι** ὡς πονηροῦ ὄντος (= ὅρισαν ὡς ποινή το θάνατο ολοφάνερα ὡς...).

Σημείωση β'. Ο ειδικός σύνδεσμος ὡς συχνά διαφέρει στη σημασία ἀπό τον ὅτι· ο ὅτι δείχνει κάτι που θεωρεῖται πραγματικό, ἐνῶ ο ὡς δείχνει μια υποκειμενική γνώμη· ἔτσι:

ὅτι = ὅτι, πῶς.

ὡς = ὅτι δήθεν, ὅτι τάχα, ὅτι ὅπως νομίζει κανείς κτλ. Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὑβριστής εἰμι (= ὅτι δήθεν εἰμαι...).

Πελοπίδας ἔλεγεν ὅτι μόνοι τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ συνεμάχοντο ἐν Πλαταιαῖς καὶ ὡς Λακεδαιμόνιοι διὰ τοῦτο πολεμήσειαν αὐτοῖς (= ἔλεγε ὅτι μόνο αυτοὶ συμμάχησαν... καὶ ὅτι, ὅπως πιστεύει, οἱ Λακεδαιμόνιοι γι' αὐτό τους πολέμησαν)· ἡ πρώτη ειδική πρόταση δείχνει ἓνα πραγματικό γεγονός, ἐνῶ ἡ δεύτερη μια προσωπική γνώμη.

Σημείωση γ'. Τα λεκτικά ῥήματα δε συντάσσονται μόνο με ειδική πρόταση ἀλλά καὶ με ειδικό ἀπαρέμφατο (βλ. §§92, 96). Ἀλλά το ῥήμα φημί (= λέω, ἰσχυρίζομαι) συντάσσεται σχεδόν πάντοτε με ειδικό ἀπαρέμφατο.

Τα αἰσθητικά καὶ γνωστικά ῥήματα συντάσσονται καὶ με κατηγορηματική μετοχή (βλ. §100,4).

B' Ενδοιαστικές προτάσεις

157 Οι ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται με τους ενδοιαστικούς συνδέσμους μή (όπως και στη ν.ε.) και μή ού.

Με το μή εισάγονται, όταν εκφράζουν φόβο μήπως γίνει κάτι:

Φοβεῖται μή τὰ ἔσχατα πάθη (= μήπως πάθει τα χειρότερα), ενώ με το μή ού, όταν εκφράζουν φόβο μήπως δε γίνει κάτι:

Φοβοῦμαι μή διὰ τὴν ἀπειρίαν οὐ δυνηθῶ δηλώσαι περὶ τῶν πραγμάτων (= μήπως δεν μπορέσω...).

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν φόβο ή δισταγμό, όπως: φοβοῦμαι, δέδοικα ἢ δέδια (= φοβούμαι), ὀκνῶ (= διστάζω, φοβούμαι), διστάζω, ὑποπτεύω, φυλάττομαι κτλ. και χρησιμοποιούνται ως αντικείμενα των ρημάτων από τα οποία εξαρτώνται:

Ἐφοβεῖτο μή ὁ πάππος ἀποθάνῃ.

Δέδοικα μή ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ (= μήπως ξεχάσουμε το δρόμο προς την πατρίδα).

Ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες μή προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας καὶ αὐτοὺς κατακόψειαν (= μήπως επιτεθούν στην πτέρυγα του στρατεύματος και τους κατακόψουν).

Σημείωση. Μια ενδοιαστική πρόταση μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί:

α) ως υποκείμενο, όταν εξαρτάται από απρόσωπη έκφραση, λ.χ. φόβος ἐστί, κίνδυνος ἐστί, δεινόν ἐστί κτλ.:

Δεινόν ἐφαίνετο **εἶναι** μὴ οἱ στρατιῶται δύσνοι (= εχθρικοί) ὣσιν (πβ. ν.ε. υπάρχει φόβος μήπως αρρωστήσει πάλι το παιδί).

β) ως επεξήγηση:

Ἔστι μάλιστα τοῦτο δέος, μὴ πανοῦργος ὦν τρέψηται καὶ παρασπάσηται (= πάρει με το μέρος του) τι τῶν ὄλων πραγμάτων (πβ. ν.ε. αυτό φοβάται πάντοτε στις εξετάσεις, μήπως δεν του φτάσει ο χρόνος).

---

158 Οι ενδοιαστικές προτάσεις εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (όπως και στη ν.ε.). αλλά ύστερα από παρελθοντικό χρόνο εκφέρονται και με ευκτική του πλάγιου λόγου, όπως και οι ειδικές προτάσεις.

Δέδοικα μὴ ἐπιλαθῶμεθα...

Ἐφοβεῖτο μὴ ὁ πάππος ἀποθάνῃ, ἀλλά:

Ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες μὴ προσάγοιεν...

Οι ενδοιαστικές προτάσεις όταν δηλώνουν κάτι πραγματικό και όχι ενδεχόμενο, εκφέρονται και με οριστική:

Δέδοικα μὴ οὐκ ἔχω ταύτην τὴν σοφίαν.

Σημείωση α'. Ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται και με το ὅπως μή που ισοδυναμεί με μή:
Δέδοιχ' ὅπως μή μοι λίαν φανῆς σοφή (= φοβούμαι μήπως μου φανείς πολύ σοφή).

Σημείωση β'. Πολλές φορές οι ενδοιαστικές προτάσεις βρίσκονται στο λόγο ως ανεξάρτητες:
Μὴ ἀγροϊκότερον ἢ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν· ὀκνῶ γάρ... (= μήπως είναι κάπως αγροϊκό να πω την αλήθεια...)
(πβ. ν.ε. Θα φύγω. Μήπως ανησυχήσουν).

Γ' Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις

159 Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ή πλάγιες ερωτήσεις, δηλαδή εξαρτημένες προτάσεις που περιέχουν ερώτηση, εισάγονται:

α) αν είναι ερωτήσεις με ολική άγνοια (βλ. §2α), με εἰ και οι διμελείς (βλ. §2) με εἰ-ἤ, πότερον ή πότερα-ἤ, εἴτε-εἴτε, και

β) αν είναι ερωτήσεις με μερική άγνοια (βλ. §2β), με

ερωτηματικές ή αναφορικές αντωνυμίες και με ερωτηματικά ή αναφορικά επιρρήματα, όπως: τίς, ποῖος, πόσος, ὅστις, ὁποῖος, ὁπόσος κτλ. και ποῦ, πῶς, ὅπου, ὅπως κτλ. Ἔχουν ἄρνηση οὐ ή μή:

Πρωταγόρας ἐρωτᾷ εἰ οὐκ αἰσχύνομαι καλῶν τὰ ἀγαθὰ δεινά (= αν δεν ντρέπομαι να ονομάζω...).

Ἦρετο εἴ τις ἐμοῦ σοφώτερος εἴη.

Μή σκόπει τί ἂν σε μάλιστα εὐφράνειεν, ἀλλά πῶς ἂν βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο (= μην εξετάζεις τι κυρίως θα σε ευχαριστούσε...).

Ἐπεχείρησας σαυτὸν ἐπισκοπεῖν ὅστις εἴης; (= να εξετάσεις τον εαυτό σου ποιος είσαι;).

Ἐβουλεύοντο εἴτε κατακαύσωσι τοὺς Θηβαίους εἴτε ἄλλο τι χρήσωνται (= σκέφτονταν ή να κατακάψουν τους Θ. ή να τους κάνουν κάτι άλλο).

Ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον βούλοιτο μένειν ἢ ἀπιέναι.

Σημείωση: Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εισάγονται σπανιότερα και με ἔάν (ἂν, ἦν):

Εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι ἔαν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέσκη (= αν δε σου φαίνεται καλό, εξέτασε αν πιο πολύ σ' αρέσει το εξής)·

(πβ. ν.ε. σε ρωτώ αν σ' αρέσει).

160

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εξαρτώνται από τα ρήματα:

α) ἐρωτῶ, λέγω, δείκνυμι κ.τ.ό.

β) ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ ἢ σκοποῦμαι, αἰσθάνομαι, γιγνώσκω κ.τ.ό.

γ) ἐπιμελοῦμαι, πειρῶμαι (= προσπαθῶ, επιχειρῶ), φυλάττομαι κ.τ.ό. . και χρησιμοποιούνται ως **αντικείμενα** των ρημάτων αυτών:

Καὶ ὄς (= και αυτός) ἐθαύμασε τίς παραγγέλλοι καὶ ἦρετο ὄ,τι εἶη τὸ σύνθημα.

Κλέαρχος οὐδὲ τούτοις εἶπεν ὄ,τι ποιήσοι.

Ἐπιμηθεὺς ἠπόρει ὄ,τι χρήσαιτο (= δεν ήξερε τι να κάνει).

Ξενοφῶν ἐκέλευε σκέψασθαι τί εἶη τὸ κωλύον.

Κῦρος ἐπεμελεῖτο ὄ,τι ποιήσοι βασιλεύς (= ενδιαφερόταν τι θα κάνει ο β.).

Σημείωση. Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται επίσης

α) ως **υποκείμενο**, όταν εξαρτώνται από απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις που έχουν την ίδια σημασία με τα προηγούμενα ρήματα:

Ἄπὸ τούτου γενήσεται φανερόν τίς τίνος αἰτιός ἐστιν (πβ. ν.ε. είναι άγνωστο τι έγινε στο μεταξύ).

β) ως **επεξήγηση** συνήθως σε δεικτική αντωνυμία ουδέτερου γένους:

§160

13 / 143

Ἡμῖν τοῦτ' αὐτὸ ἀπόκριται, εἰ ἀληθῆ λέγομεν ἢ οὐκ ἀληθῆ (πβ. ν.ε. αὐτὸ λέω κι ἐγώ, πού βρήκαμε τόση δύναμη).

161 Οἱ πλάγιες ἐρωτήσεις ἐκφέρονται με τὶς ἐγκλίσεις με τὶς ὁποῖες ἐκφέρονται καὶ οἱ εὐθείες ἐρωτήσεις (οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική εὐκτική καὶ ὑποτακτική, βλ. §1δ).

Ὅταν ὁμως ἐξαρτῶνται ἀπὸ ρῆμα σε παρελθοντικό χρόνο, τότε συνήθως ἐκφέρονται με εὐκτική τοῦ πλάγιου λόγου, ὅπως καὶ οἱ εἰδικές καὶ οἱ ἐνδοιαστικές προτάσεις λ.χ.:

εὐθεία ἐρώτηση:	Παραγγέλλεις τι, ὦ Κῦρε;
πλάγια ἐρώτηση:	Ξενοφῶν ἐρωτᾷ Κῦρον εἴ τι παραγγέλλει ἢ Ξενοφῶν ἤρετο Κῦρον εἴ τι παραγγέλλοι.
εὐθεία ἐρώτηση:	Τί ἀποκρίνωμαι;
πλάγια ἐρώτηση:	Σιωπᾷ σκοπῶν ὅ,τι ἀποκρίνηται ἢ Ἐσιώπησε σκοπῶν ὅ,τι ἀποκρίναιτο.

(ο χρόνος τῆς μετοχῆς σκοπῶν θεωρεῖται παροντικός ἢ παρελθοντικός χρόνος ἀνάλογα με τὸ ρῆμα τῆς κύριας προτάσεως σιωπᾷ ἢ ἐσιώπησε, βλ. §77).

Σημείωση α' . Τα ρήματα που σημαίνουν **φροντίδα**, όπως φροντίζω, επιμελούμαι, ὀρῶ κ.τ.ό., παίρνουν ως αντικείμενο πλάγια ερώτηση που εισάγεται με το ὅπως και εκφέρεται σε **χρόνο μέλλοντα** (οριστικής ή ευκτικής):

Οἱ πατέρες **προνοοῦσι** τῶν παιδῶν ὅπως μήποτε αὐτοὺς τάγαθὰ **ἐπιλείψει** (= πῶς δε θα τους λείψουν ποτέ τα αγαθά).

Κῦρος **ἐπεμέλετο** ὅπως οἱ δουλεύοντες μὴ ἄσιτοι **ἔσονται** (= πῶς δε θα είναι νηστικοί όσοι δούλευαν ως δούλοι).

Σημείωση β' . Κάποτε το ὅπως με μέλλοντα οριστικής εισάγει ανεξάρτητη πρόταση που δηλώνει προτροπή ή συμβουλή:

Ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε (= να φανείτε ἄξιοι της ελευθερίας που έχετε).

Εδώ κυρίως εννοείται το ρήμα ὀρᾶτε ἢ σκοπεῖτε κ.τ.ό., που συνήθως παραλείπεται. (πβ. και §158 σημ. β').

Δ' Ονοματικές αναφορικές προτάσεις (βλ. αναφορικές προτάσεις)

II. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

162 Επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις είναι: οι αιτιολογικές, οι τελικές, οι αποτελεσματικές, οι υποθετικές, οι εναντιωματικές (παραχωρητικές), οι χρονικές και εν μέρει οι αναφορικές που λέγονται επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις.

Α' Αιτιολογικές προτάσεις

163 Οι αιτιολογικές προτάσεις εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους διότι, ὅτι, ὡς, ἐπεὶ, ἐπειδὴ και εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α), αλλά όταν εξαρτηθούν από ρήμα παρελθοντικού χρόνου εκφέρονται και με ευκτική του πλάγιου λόγου (όπως και οι ειδικές, ενδοιαστικές και οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις). Έχουν άρνηση ού:

Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις καὶ ἐμοὶ τις ἀσχολία ἐστίν,
ἄπειμι.(= θα φύγω).

Κῦρος τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ
μέσον τῶν πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἶη (= γιατί
εκεί ήταν ο βασιλιάς).

Χαίρω, ὅτι εὐδοκιμεῖς (= χαίρομαι που προοδεύεις).

Θίβρων Λάρισαν, ἐπεὶ οὐκ ἐπέιθετο, περιστρατοπε-
δευσάμενος ἐπολιόρκει (= επειδή δεν υποτασσόταν,
στρατοπέδευσε ολόγυρα και την πολιορκούσε).
Κρύπτε μηδέν, ὡς ὁ πάνθ' ὀρῶν καὶ πάντ' ἀκούων
πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος (= γιατί όλα τα αποκαλύ-
πτει ο χρόνος, που όλα τα βλέπει και όλα τα ακούει).

Σημείωση α'. Οι αιτιολογικές προτάσεις όταν εξαρ-
τώνται από ρήματα ή φράσεις που σημαίνουν ψυχικό
πάθος (όπως χαίρω, ἠδομαι, θαυμάζω κτλ. αἰσχρόν
ἔστι, θαυμαστόν ἔστι κ.τ.ό.) εισάγονται με ὅτι: Χαίρω,
ὅτι εὐδοκίμεις.

Αλλά πολλές φορές με τα ίδια ρήματα η αιτιολογική
πρόταση εισάγεται με το εἰ, όταν η αιτία δε θεωρείται
εντελῶς βέβαιη:

Οὐκ ἠσχύνθη, εἰ τοιοῦτον κακὸν ἐποίει; (= δεν ντρά-
πηκε, αν ἔκανε τέτοιο κακό;).

Οὐκ αἰσχρόν, εἰ Ἀθηναῖοι ὄντες βάρβαρον ἄνθρωπον
φοβήσεσθε; (= δεν είναι άσχημο, που θα φοβηθείτε
Αθηναῖοι εσεῖς ένα βάρβαρο ἄνθρωπο;)

(πβ. ν.ε. μη μου θυμώνεις, αν δε σου φέρομαι καλά
μερικές φορές).

Σημείωση β'. Οι σύνδεσμοι ὡς και ἐπεὶ χρησιμοποι-
ούνται και ως αιτιολογικοί παρατακτικοί σύνδεσμοι (βλ.
§152).

B' Τελικές προτάσεις

164 Οι τελικές προτάσεις (οι προτάσεις που δηλώνουν σκοπό*) εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους *ἵνα*, *ὅπως*, *ὥς* και εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (όπως και στη ν.ε.), αλλά ύστερα από ρήμα παρελθοντικού χρόνου εκφέρονται και με ευκτική (όπως και οι ειδικές, ενδοιαστικές, πλάγιες ερωτηματικές και αιτιολογικές προτάσεις). Έχουν άρνηση μή:

Μικρὸν ἐπάνειμι, ἵνα σαφέστερον δηλωθῆ ἅσα ἡ Περσῶν πολιτεία

(= θα ξαναμιλήσω σύντομα, για να φανεί καθαρότερα...).

Καμβύσης τὸν Κῦρον ἀπεκάλει, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοῖη (= ο Καμβ. ανακάλεσε τον Κύρο, για να αναλάβει τις εγχώριες υποθέσεις των Περσών).

Ἄβροκόμας τὰ πλοῖα κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῆ.

Μένων ὁ Θετταλὸς φίλος ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μὴ διδοῖη δίκην (= για να μην τιμωρεῖται, όταν κάνει αδικίες).

(πβ. ν.ε. ἔτρεχε, για να μην αργήσει).

Οι τελικές προτάσεις με άρνηση πολλές φορές,

*αρχ. ελληνικά τέλος = σκοπός

εισάγονται χωρίς τελικό σύνδεσμο παρά μόνο με το μή(= για να μη):

Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι, μή τις ἐπίθεσις γένηται
(= αποφάσισαν να φύγουν, για να μη...).

Σημείωση α'. Μια τελική πρόταση εκφέρεται με ευκτική επίσης, και αν ακόμα δεν εξαρτάται από παρελθοντικό χρόνο, όταν δηλώνει μια απλή σκέψη ή όταν υπάρχει ἔλξη (βλ. §188, 5) από προηγούμενη ευκτική:

Ἴσως δέ που ἢ ἀποσκάπτει τι ἢ ἀποτειχίζει, ὡς ἄπορος εἶη ἢ ὁδός (= για να είναι αδιάβατος ο δρόμος)

Ἐπὶ πᾶν ἔλθοι ἄν, ὡς φόβον παράσχοι (= για να προξενήσει φόβο)

Σημείωση β'. Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται και με οριστική παρελθοντικού χρόνου, για να φανερώσουν σκοπό που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, όταν προηγείται κάτι που δεν έγινε:

Ἐδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μηδ' εἰ ἐβούλετο ἐδύνατο ἐξαπατᾶν (= έπρεπε τότε να πάρουμε τα ενέχυρα, για να μην μπορούσε να μας εξαπατήσει και αν ακόμα το ήθελε - αλλά δεν τα πήραμε).

Τοὺς ἀγαθοὺς ἡμεῖς ἄν παραλαβόντες ἐφυλάττομεν ἐν ἀκροπόλει, ἵνα μηδεὶς αὐτοὺς διέφθειρεν (= θα τους φρουρούσαμε στην ακρόπολη — πράγμα που δεν έγινε — για να μην τους σκότωνε κανείς).

(πβ. ν.ε. έπρεπε να ήσουν εκεί, για να τον έβλεπες, αλλά δεν ήσουν).

Σημείωση γ'. Με τον τελικό σύνδεσμο όπως και ως συντάσσεται πολλές φορές το αοριστολογικό αν συνήθως με υποτακτική:

Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, ὅπως ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν (= ασχολούμαστε με τις αρετές....).

Σημείωση δ'. Οι προτάσεις που εισάγονται με ὅπως ή ὅπως μή και εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν φροντίδα, είναι κυρίως πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις, αλλά μπορούν, ανάλογα με τα συμφραζόμενα, να χρησιμοποιούνται στο λόγο και ως τελικές ή ενδοιαστικές:

Ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα (= πως θα αγωνιστούμε ή για να αγωνιστούμε...).

Φυλάττου ὅπως μή καὶ σὺ ἐλάττους τὰς βοῦς ποίησης (= φυλάξου για να μην κάμεις ή μήπως κάμεις...).

Γ' Αποτελεσματικές (ή συμπερασματικές) προτάσεις

165 Οι αποτελεσματικές προτάσεις εισάγονται με τους αποτελεσματικούς συνδέσμους **ὥστε** (όπως και στη ν.ε.) και **ὡς** και εκφέρονται:

α) με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α), όταν φανερώνουν αποτέλεσμα που είναι ή θεωρείται πραγματικό· έχουν άρνηση οὐ:

Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, **ὥστε ἀπέκρυψε** καὶ τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους (= που έκρυψε και τα όπλα και...).

Οὕτως ἀναίσθητος εἶ, Αἰσχίνη, **ὥστε οὐ δύνασαι** λογίσασθαι (= που δεν μπορείς να...).

β) με απαρέμφατο, όταν φανερώνουν αποτέλεσμα ενδεχόμενο ή δυνατό· έχουν άρνηση μή:

Πολλὴν κραυγὴν ἐποίουν, **ὥστε** καὶ τοὺς πολεμίους **ἀκούειν** (= ὥστε να ακούν και οι εχθροί).

Οὐδεὶς πώποτε εἰς τοσοῦτον ἀνανδρίας ἀφίκετο, **ὥστε** τοιοῦτόν τι **τολμῆσαι** ποιεῖν (= ὥστε να τολμήσει να κάνει κάτι τέτοιο).

Ἐνετύγχανον τάφροις ὕδατος πλήρεσιν, ὡς μὴ **δύνασθαι** διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν (= συναντούσαν τάφρους γεμάτους νερό, ὥστε να μην μπορούν να περάσουν χωρίς γέφυρες).

Ὁ ποταμὸς τοσοῦτος ἦν τὸ βάθος, **ὥστε** μηδὲ τὰ δόρατα **ὑπερέχειν** (= ὥστε να μην εξέχουν ούτε τα δόρατα).

Ο ὥστε με απαρέμφατο χρησιμοποιείται επίσης, όταν δηλώνεται:

1. σκοπός (αποτέλεσμα που επιδιώκουμε):

Πᾶν ποιοῦσιν, ὥστε μὴ διδόναι δίκην (= για να μην τιμωρηθούν).

2. ὄρος ἢ συμφωνία:

Συμμαχίαν ἐποιήσαντο ἐπὶ τοῖσδε, ὥστε μὴ στρατεύειν Ἀκαρνᾶνας ἐπ' Ἀθηναίους (= μ' αυτούς τους ὄρους, να μην εκστρατεύσουν οι...).

Σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ἐποιήσαντο, ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν (= με τη συμφωνία να θεωρούν τους ίδιους εχθρούς και φίλους).

Αλλά συνήθως όταν πρόκειται να δηλωθεί ὄρος ἢ συμφωνία, ἀντὶ για ὥστε χρησιμοποιεῖται το ἐφ' ᾧ ἢ ἐφ' ᾧτε με απαρέμφατο ἢ με μέλλοντα οριστικής:

Ἀφιεμέν σε, ᾧ Σώκρατες, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ' ᾧτε μηκέτι ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσῃ διατρίβειν μηδὲ φιλοσοφεῖν (= με τη συμφωνία να μην ασχολεῖσαι πια μ' αυτή την αναζήτηση μήτε να φιλοσοφεῖς).

Οἱ ἐν Ἰθώμῃ ξυνέβησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐφ' ᾧτε ἐξίασιν ἐκ Πελοποννήσου (= με τη συμφωνία ὅτι θα βγουν ἀπὸ την Πελοπόννησο).

Σημείωση. Ο σύνδεσμος ώστε χρησιμοποιείται και ως παρατακτικός σύνδεσμος στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου και εισάγει τότε κύρια πρόταση (βλ. §150δ).

Δ' Υποθετικές προτάσεις

167 Οι υποθετικές προτάσεις εισάγονται με τους υποθετικούς συνδέσμους *εί, εάν, αν, ήν·* έχουν άρνηση μή.

(πβ. ν.ε. *αν δεν το έβλεπα, δε θα το πίστευα, αλλά: να μη το έβλεπα, δε θα το πίστευα*).

Η υποθετική πρόταση λέγεται και **υπόθεση**, ενώ η πρόταση που προσδιορίζεται απ' αυτήν **απόδοση**. Η υπόθεση και απόδοση μαζί αποτελούν τον **υποθετικό λόγο**.

Σημείωση. Το *εί* συχνά συνοδεύεται από άλλα μόρια, λ.χ. *εί ἄρα*, (= αν ίσως), *εί δή* (= αν βέβαια), *εί γοῦν* (= αν πάντως, αν επιτέλους) κτλ.

Οι υποθετικοί λόγοι ανάλογα με τη σημασία και τον τρόπο που εκφέρονται διακρίνονται στα ακόλουθα είδη:

1. α' είδος · ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που θεωρείται πραγματικό:

Εἰ δειν' ἔδρασας, δεινὰ καὶ παθεῖν σε δεῖ (= αν έκανες φοβερά πράγματα, φοβερά...).

Εἰ ἀφήσεις τοὺς Θηβαίους ἄνευ μάχης, κινδυνεύσεις ὑπὸ τῆς πόλεως τὰ ἔσχατα παθεῖν (= θα κινδυνεύσεις να πάθεις ό,τι χειρότερο...).

Εἰ βούλει, μένε.

Υπόθεση: εἰ με οριστική οποιουδήποτε χρόνου (μετάφραση: αν με οριστική).

Απόδοση: κάθε έγκλιση.

β' είδος · ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι αντίθετο του πραγματικού:

Οὔτοι, εἰ ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί, οὐκ' ἂν ποτε ταῦτα ἔπασχον (= αυτοί, αν ήταν..., ποτέ δε θα πάθαιναν αυτά τα πράγματα).

Εἰ δὲ κερδαίνειν ἐβούλου, τότε ἂν πλεῖστον ἔλαβες (= αν ήθελες να..., τότε θα έπαιρνες πολλά).

Εἰ μὴ ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα (= αν δεν είχατε έρθει εσεις, θα προχωρούσαμε εναντίον του μεγάλου βασιλιά).

Υπόθεση: εἰ με οριστική παρελθοντικού χρόνου

(μετάφραση: αν με παρατατικό ή υπερσυντέλικο).

Απόδοση: δυνητική οριστική (μετάφραση: δυνητική οριστική).

Σημείωση. Αν στην απόδοση υπάρχει απρόσωπο ρήμα ή απρόσωπη έκφραση (ἔδει, ἐξῆν, προσῆκε κτλ. ή ἀναγκαῖον ἦν, εἰκός ἦν, δίκαιον ἦν κτλ.), το δυνητικό ἄν μπορεί να παραλείπεται:

Ἐξῆν ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε· ἀλλὰ μὰ Δία οὔτε τούτοις ἐπεκουρεῖτε οὔτε τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε (= σας ήταν δυνατό να τους βοηθήσετε, αν θέλατε, αλλά...).

---

2. γ' εἶδος · ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που περιμένουμε να γίνει (προσδοκώμενο):

Ἐάν ζητῆς καλῶς, εὐρήσεις (= αν ψάχνεις σωστά, θα βρεις).

Ἦν πόλεμον αἰρῆσθε, μηκέτι ἤκετε δεῦρο ἄνευ ὀπλων (= αν προτιμάτε πόλεμο, μην έρχεστε πια εδώ χωρίς όπλα).

Ἐὰν μὴ ἦ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι γνησίως, οὐκ ἔστι κακῶν παύλα (= αν δε βασιλεύσουν οι φιλόσοφοι δεν είναι δυνατό να σταματήσει το κακό).

Υπόθεση: ἔάν, ἄν, ἦν με υποτακτική (μετάφραση: αν με υποτακτική).

Απόδοση: οριστική χρόνου μέλλοντα ή ανάλογη έκφραση, λ.χ. προστακτική, δυνητική ευκτική κτλ. (μετάφραση: μέλλοντας ή ανάλογη έκφραση).

δ' ε ἰ δ ο ς ' ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που περιμένει κανείς ότι θα επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον:

Ἐάν τις τὸν ἥλιον ἀναιδῶς ἐγχειρῆ θεάσασθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται (= αν κάποιος επιχειρεί να δει τον ήλιο με αναίδεια, χάνει το φως του).

Ἦν ἐγγὺς ἔλθη θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν (= άμα έρθει ο θάνατος κοντά...).

Ἦν τις τούτων τι παραβαίνει, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν (= αν κάποιος απ' αυτούς κάνει κάποια παράβαση, τον τιμωρούν).

Υπόθεση: ἔάν, ἄν, ἦν με υποτακτική (μετάφραση: αν με υποτακτική).

Απόδοση: οριστική ενεστώτα ή γνωμικός αόριστος (μετάφραση: οριστική ενεστώτα).

3. ε' ε ἰ δ ο ς ' ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που θεωρείται δυνατό, χωρίς να εξετάζεται αν αυτό θα πραγματοποιηθεί ή όχι (απλή σκέψη):

Εἴ τις μὴ τρέφοιτο, οὐκ ἂν ζῶη (= αν κάποιος δεν τρεφόταν, δε θα μπορούσε να ζήσει).

Εἴ τις σε διδάξειεν ὃ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος, βελτίων ἂν γένοιο (= αν κάποιος σε δίδασκε κάτι

που συμβαίνει να μην το ξέρεις, θα μπορούσες να γίνεις καλύτερος).

Εἰ θέλοιμεν σκοπεῖν τὰς φύσεις τὰς τῶν ἀνθρώπων, εὐρήσομεν τοὺς πολλοὺς αὐτῶν οὐ χαίροντας τοῖς βελτίστοις τῶν πραγμάτων (= αν θέλαμε να εξετάσουμε τοὺς χαρακτήρες των ἀνθρώπων, θα βρούμε ὅτι οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ αὐτοὺς δε χαίρονται με τα καλύτερα πράγματα).

Υπόθεση: εἰ με ευκτική (μετάφραση: αν με παρατατικό).

Απόδοση: δυνητική ευκτική ἢ οριστική (μετάφραση: δυνητική οριστική ἢ απλή οριστική).

στ' εἰ δ ο ς' ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που επαναλαμβάνονταν στο παρελθόν:

Τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον.

Εἰ μὲν ἐπίοιεν οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπεχώρουν οἱ Συρακόσιοι, εἰ δ' ἀναχωροῖεν, ἐπέκειντο (= αν ἔκαναν επίθεση οἱ Αθ., υποχωρούσαν οἱ Συρ., αν γύριζαν πίσω, ορμούσαν ἐναντίον τους).

Εἴ τις αὐτῶ δοκοίη βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= αν του φαινόταν ὅτι κάποιος χάζευε, τον χτυπούσε).

Υπόθεση: εἰ με ευκτική (επαναληπτική) (μετάφραση: αν με παρατατικό).

Απόδοση: οριστική παρατατικού ἢ αορίστου με ἄν (μετάφραση: παρατατικός).

Παρατήρηση: Οι υποθετικοί λόγοι με βάση την έγκλιση που έχουν στην υπόθεση ανήκουν κυρίως σε τρεις κατηγορίες:

1η κατηγορία, υπόθεση με οριστική: α' και β' είδος (πραγματικό ή το αντίθετό του).

2η κατηγορία, υπόθεση με υποτακτική: γ' και δ' είδος (κάτι που περιμένουμε να γίνει ή να επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον).

3η κατηγορία, υπόθεση με ευκτική: ε' και στ' είδος (μια απλή σκέψη, δηλαδή κάτι που είναι δυνατό να γίνει στο παρόν ή στο μέλλον ή γινόταν στο παρελθόν).

Πίνακας 13

ΟΙ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΕΙΔΟΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ	ΥΠΟΘΕΣΗ
α' είδος πραγματικό	εί μέ οριστική
β' είδος αντίθετο του πραγματικού	εί μέ
γ' είδος προσδοκώμενο	έάν, άν, ήν μέ ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
δ' είδος κάτι που επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον	έάν, άν, ήν μέ
ε' είδος μια απλή σκέψη	εί μέ ΕΥΚΤΙΚΗ
στ' είδος κάτι που επαναλαμβάνεται στο παρελθόν	εί μέ

	ΑΠΟΔΟΣΗ
<p>εἰ βούλει, κάθε χρόνου</p>	<p>μένε κάθε ἐγκλιση</p>
<p>παρελθοντικού χρόνου εἰ ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί, ἐὰν ζητῆς καλῶς,</p>	<p>δυνητική οριστική οὐκ ἂν ποτε ταῦτα ἔπασχον εὐρήσεις οριστική μέλλοντα ἢ ἀνάλογη ἐκφραση</p>
<p>ἐάν τις τὸν ἥλιον ἀναιδῶς ἐγχειρῆ θεάσασθαι,</p>	<p>οριστική ἐνεστώτα ἢ γνωμικός ἀόριστος τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται</p>
<p>εἴ τις μὴ τρέφοιτο,</p>	<p>οὐκ ἂν ζῶη δυνητική ευκτική ἢ οριστική</p>
<p>τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν,</p>	<p>οριστική παρατατικού ἢ αορίστου με αν ἀπέκτεινον</p>

Παρατηρήσεις στους υποθετικούς λόγους

169

1. Πολλές φορές αντί για υπόθεση χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε., ευθεία ερώτηση:
Ἄδικεῖ τις ἐκῶν; ὀργή καὶ τιμωρία κατὰ τούτον· ἐξαμαρτάνει τις ἄκων; συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτῳ (αντί: εἴ τις ἀδικεῖ ἐκῶν, ὀργή καὶ τιμωρία..., εἴ τις ἐξαμαρτάνει ἄκων, συγγνώμη...).

(πβ. ν.ε ἔχεις γρόσια; ἔχεις γλώσσα).

2. Πολλές φορές παραλείπεται η υπόθεση ή η απόδοση, που εννοείται από τα συμφραζόμενα (**ελλειπτικοί υποθετικοί λόγοι**):

Οὐκ ἐσθίουσι πλείῳ ἢ δύνανται φέρειν· **διαρραγεῖεν ἄν** (= δεν τρώνε περισσότερο από όσο μπορούν να αντέξουν· γιατί διαφορετικά θα έσκαζαν), αντί: Εἰ γὰρ ἐσθίοιεν πλείῳ ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν ἄν· παραλείπεται η υπόθεση).

Καὶ ἐὰν μὲν ἐκῶν πείθηται· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον καμπτόμενον εὐθύνουσιν (= τον ισιάζουν) ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς, αντί: Καὶ ἐὰν μὲν ἐκῶν πείθηται, ἔχει καλῶς· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον κτλ.· παραλείπεται η απόδοση.

3. Από ελλειπτικούς υποθετικούς λόγους αποσπᾶστηκαν ορισμένες φράσεις που απέκτησαν επιρρηματική σημασία όπως:

εἰ δὲ μὴ ἢ εἶδεμή = σε αντίθετη περίπτωση, αλλιώς·
 εἰ μὴ (ύστερα από άρνηση) = εκτός, παρά μόνο·
 εἰ μὴ ἄρα = εκτός αν ίσως·
 εἰάν μόνον = αρκεί μόνο να·
 εἴ τις καὶ ἄλλος ἢ εἶπερ τις (καί) ἄλλος = περισσότερο από κάθε άλλον·
 εἶπερ ποτὲ ἢ εἶπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε ἢ εἶπερ καὶ ἄλλοτε = περισσότερο από κάθε άλλη φορά·
 ὡσπερ εἰ, ὡσπερ ἄν εἰ, ὡσπερ ἄν, ὡς εἰ, ὡς ἄν = σαν (παρομοιαστικό επίρρημα):
 Μὴ ποιήσης ταῦτα· εἰ δὲ μὴ αἰτίαν ἔξεις (= αλλιώς θα κατηγορηθείς).
 Νῦν, ὡς σὺ ὀρᾷς, ἡμῖν οὐδὲν ἔστιν ἀγαθὸν ἄλλο, εἰ μὴ ὄπλα καὶ ἀρετή (= παρά μόνο όπλα και αρετή).
 Πῶς ἄν ὁ Σωκράτης διαφθείροι τοὺς νέους; Εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἔστιν (= ειρων.: εκτός αν ίσως η φροντίδα για αρετή είναι διαφθορά).
 Ἄνθρώπου ψυχῆ, εἶπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἀνθρωπίνων, τοῦ θεοῦ μετέχει (= περισσότερο από καθετί άλλο από τα ανθρώπινα πράγματα, συμμετέχει στο θεϊκό στοιχείο).
 Ὁ μὲν οὖν παρῶν καιρός, εἶπερ ποτὲ, πολλῆς φροντίδος καὶ βουλῆς δεῖται (= περισσότερο από κάθε άλλη φορά χρειάζεται πολλή φροντίδα και σκέψη).
 Φοβεῖται ὡσπερ ἄν εἰ παῖς (= φοβάται σαν παιδί).

4. Πολλές φορές ή υπόθεση δεν είναι υποθετική

§169

33 / 153 - 154

πρόταση αλλά υποθετική μετοχή, που αναλύεται σε υποθετική πρόταση:

Οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, ὑμῶν μὴ κελευσάντων, ἀντί: οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, εἰ μὴ ὑμεῖς ἐκελεύσατε (= δε θα ερχόμεουν εδῶ, αν δεν το προστάζατε εσεῖς)· υποθετ. λόγος β' εἶδους.

Ἄνῶνυμοι θανόντες οὐ γελώμεθα ἂν, ἀντί: εἰ θάνοιμεν ἀνῶνυμοι, οὐ γελώμεθα ἂν (= αν πεθά- νουμε ἀνῶνυμοι δε θα γελοιοποιηθούμε)· υποθετ. λόγος ε' εἶδους.

170

Όταν ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από κάποιο ρήμα (εξαρτημένος υποθετικός λόγος), η απόδοση μπορεί να είναι:

α) δευτερεύουσα πρόταση, β) απαρέμφατο ή γ) κατηγορηματική μετοχή, ανάλογα με το ρήμα από το οποίο εξαρτάται ο υποθετικός λόγος:

α) Ἀγησίλαος ἔλεγεν ὅτι, εἰ βλαβερά τῆ Λακεδαίμονι πεπραχῶς εἴη, δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι (= ο Αγ. ἔλεγε ότι αν ἔχει κάνει ἔργα που βλάπτουν τη Λακ., είναι δίκαιο να τιμωρηθεί). (Ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από το ρ. ἔλεγεν και η απόδοση είναι: ὅτι δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι).

β) Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠγοῦντο, εἰ τοῦτο ἄνευ τῆς σφετέρας γνώμης ἔσοιτο, χαλεπὸν ἔσεσθαι (= οι

Λακ. νόμιζαν ότι, αν αυτό θα γίνει χωρίς τη γνώμη τους, θα είναι επικίνδυνο). (Ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από το ρ. ήγοῦντο και η απόδοση είναι: χαλεπόν ἔσεσθαι).

γ) ὄρῳ δ' ἔγωγε καὶ ὅποσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται, ἐὰν μὲν ἐκθέοντας τοὺς σφῆκας πειρῶνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους (= βλέπω εγώ τουλάχιστο ότι όσοι θέλουν να πιάσουν σφήκες, αν προσπαθούν να τις πιάσουν καθώς οι σφήκες τρέχουν έξω, πληγώνονται από πολλές). (Ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από το ρήμα ὄρῳ και η απόδοση είναι: ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους).

Επίσης και η υπόθεση μεταβάλλεται, όταν ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από ρήμα σε ιστορικό χρόνο· ο υποθετικός λόγος, λ.χ.:

Εἰ βλαβερά τῆ Λακεδαίμονι πέπραχα, δίκαιός εἰμι ζημιοῦσθαι, επειδὴ εξαρτάται από το ρήμα ἔλεγεν παίρνει τη μορφή:

Ἄγησίλαος ἔλεγεν ὅτι, εἰ βλαβερά τῆ Λακεδαίμονι πεπραχῶς εἶη, δίκαιος εἶη ζημιοῦσθαι (βλ. πλάγιος λόγος §182).

Ε' Εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις

171 Οι εναντιωματικές και παραχωρητικές (ή ενδοτικές)

§171

35 / 154 - 155

προτάσεις εισάγονται με τους συνδέσμους:

α) εἰ καί, ἄν (ἦν, ἔάν) καί, ὅταν φανερώνουν κάτι πραγματικό:

Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως (= αν και δε βλέπεις, ὅμως σκέφτεσαι).

Τὰ δίκαια πάντες, ἔαν καὶ μὴ βούλωνται, μέχρι τοῦ γε αἰσχύνονται μὴ πράττειν (= τα δίκαια ὅλοι, αν και δε θέλουν, τουλάχιστο ως ένα σημείο ντρέπονται να μην τα κάνουν).

β) καὶ εἰ, καὶ ἄν (κᾶν) ἢ, αν η κύρια πρόταση είναι αρνητική:

οὐδ' εἰ, οὐδ' ἔάν, μηδ ἔάν, ὅταν φανερώνουν κάτι που δε θεωρείται πραγματικό αλλά πιθανό ἢ και αδύνατο:

Καὶ εἰ μυθώδης ὁ λόγος γέγονεν, ὅμως νῦν ρηθῆναι προσήκει(= και αν ακόμα ο λόγος είναι πλαστός σαν παραμύθι, τώρα ὅμως ταιριάζει να ειπωθεί).

Γελᾷ ὁ μωρός, κᾶν τι μὴ γελοῖον ἦ (= γελά ο ανόητος, ακόμα κι αν δεν υπάρχει κάτι γελοίο).

Ἔνεκα χρημάτων μηδένα θεῶν ὁμόσης, μηδ ἄν εὐορκεῖν μέλλης (= για χρήματα μην ορκίζεσαι σε κανένα θεό, ούτε κι αν πρόκειται να πεις την αλήθεια).

Οὐδὲν μᾶλλον κινήσεσθε, οὐδ' ἄν δεκάκις ἀποθάνῃ Φίλιππος (= δε θα κινηθείτε καθόλου πιο πολύ, ούτε κι αν πεθάνει ο Φ. δέκα φορές).

Οι εναντιωματικές προτάσεις είναι κυρίως υποθετικές προτάσεις με τους συνδέσμους καί ή οὐδέ ή μηδέ και τον υποθετικό σύνδεσμο, γι' αυτό έχουν άρνηση μή και εκφέρονται όπως και οι υποθετικές προτάσεις.

Σημείωση α'. Ανάμεσα στην κύρια και την εναντιωματική πρόταση υπάρχει αντίθεση, γι' αυτό πολλές φορές στην κύρια πρόταση μπαίνει ο αντιθετικός σύνδεσμος ὅμως.

Σημείωση β'. Σε μερικές περιπτώσεις ο και βρίσκειται πριν από τον υποθετικό σύνδεσμο εἰ, ἄν (ἤν, ἔάν), χωρίς να εισάγεται πρόταση παραχωρητική:

Ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα καὶ εἰ μὴ ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἄν ἐπὶ βασιλέα (= εμεῖς νικάμε το μεγάλο βασιλιά και, αν εσεῖς δεν εἶχατε ἐρθει, θα πηγαίναμε...).

Οἱ στρατιῶται πρὸς ὑμᾶς βλέπουσι, κἄν μὲν ὑμᾶς ὀρῶσιν ἀθύμους, πάντες κακὰ ἔσονται (= ἔχουν στραμμένα τα βλέμματά τους σ' εσάς, και αν βέβαια σας βλέπουν φοβισμένους, ὅλοι θα δειλιάσουν).

Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο καί είναι συμπλεκτικός ή επιδοτικός ή μεταβατικός (πβ. ν.ε. θα πάω κι αν τον βρω, θα σου τηλεφωνήσω).

ΣΤ' Χρονικές προτάσεις

173

Οι χρονικές προτάσεις εισάγονται με τους χρονικούς συνδέσμους *ὄτε*, *ὀπότε*, *ὡς* (= *άμα*), *ήνίκα* καί *ὀπηνίκα* (= *όταν*), *έν ᾧ*, *ἐπεί*, *ἐπειδή*, *ἕως*, *ἕστε* (= *έως*), *ἄχρι* (= *μέχρι*), *μέχρι*, *ἐξ οὗ*, *ἀφ' οὗ*, *πρίν* καί εκφέρονται ανάλογα με τη σημασία τους, όπως και οι υποθετικές προτάσεις, με οριστική, υποτακτική, ευκτική. Ἔτσι εκφέρονται:

α) με **οριστική**, όταν φανερώνουν κάτι πραγματικό (άρνηση οὐ), πβ.: υποθετικοί λόγοι, είδος α' §168, 1:

Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὧν (= *όταν* έγινε αυτή η μάχη, ο Τ. έτυχε να βρίσκεται στις Σάρδεις).

Ἦνίκα δείλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός (= *όταν* έφτανε το δειλινό, φάνηκε σκόνη).

Ἐν ᾧ ὠπλίζοντο, ἦκον (= *ήρθαν*) οἱ σκοποί.

Ἐπεὶ ἐκαθέζοντο, ἡρώτα ὁ Δερκυλίδας.

Ταῦτα ἐποίουν, **μέχρι σκότος ἐγένετο**.

(πβ. ν.ε. *όταν* μας είδε, πέταξε απ' τη χαρά του).

β) με **υποτακτική**, όταν φανερώνουν μια πράξη που περιμένουμε να γίνει ή μια πράξη που επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον (άρνηση μή), πβ.: υποθετ. λόγοι, είδος γ', δ' §168, 2:

Αὐτοῦ διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται (= εδῶ ας μείνουμε, ὥσπου να ξημερώσει (προσδοκώμενο). Μαινόμεθα πάντες, ὁπότεν ὀργιζώμεθα (= γινόμαστε μανιακοί ὅλοι, ὅταν ὀργιζόμαστε) (ἀόριστη ἐπανάληψη).

Περιμένετε, ἔστε ἂν ἔλθῃ (= ὥσπου να ἔρθει) (προσδοκ.).

Ὅταν πλεῖστά τις ἔχῃ, τότε πλεῖστοι τούτῳ φθονοῦσιν (= τότε πάρα πολλοί τον φθονοῦν) (ἀόρ. ἐπανάλ.).

(πβ. ν.ε. Περίμενε, ὥσπου να γυρίσω. Ὅταν ἔρχεται στο σπίτι μας, πηγαίνει ἀμέσως στην τηλεόραση).

Μ' αυτές τις χρονικές προτάσεις ὕστερα ἀπό το χρονικό σύνδεσμο ἀκολουθεῖ ο ἀοριστολογικός ἂν και ἔτσι οἱ χρονικοί σύνδεσμοι ὅτε, ὁπότε, ἐπεὶ και ἐπειδὴ γίνονται: ὅταν, ὁπότεν, ἐπὶ, ἐπειδάν.

γ) με ευκτική (ἐπαναληπτική), ὅταν φανερώνουν πράξη που ἐπαναλαμβάνεται στο παρελθόν (ἀρνηση μή), πβ.: υποθετ. λόγοι εἶδος στ', §168, 3:

Ὅποτε θῦοι Κρίτων, ἐκάλει Ἀρχέδημον (= ὅταν θυσίαζε ο Κρ., καλοῦσε τον Αρχ.).

Περιεμένομεν ἐκάστοτε, ἕως ἀνοιχθεῖη τὸ δεσμοτήριον (= περιμέναμε κάθε φορά, ὥσπου να ανοίξει η φυλακή)·

(πβ. ν.ε. ὅταν τον συναντούσαμε, μας χαιρετούσε με πολλή ἐγκαρδιότητα).

Σημείωση. Επίσης με ευκτική εκφέρονται οι χρονικές προτάσεις και όταν φανερώνουν κάτι που γίνεται ή μπορεί να γίνει (απλή σκέψη), χωρίς να αναφέρονται σε συγκεκριμένη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον), όπως και οι αντίστοιχες υποθετικές προτάσεις. Τότε στην κύρια πρόταση υπάρχει συνήθως δυνητική ευκτική ή απλή οριστική (βλ. §168, 3):

Ὁ ἐκὼν πεινῶν φάγοι ἄν, ὁπότε βούλοιο (= αυτός που πεινά με τη θέλησή του μπορεί να φάει, ὁπότε θέλει).

---

174 Ο χρονικός σύνδεσμος πρὶν συντάσσεται συνήθως:

α) με οριστική παρελθοντικού χρόνου ή υποτακτική, όταν η κύρια πρόταση είναι αρνητική:

Οἱ πολέμοιοι οὐ πρότερον τὸν πόλεμον ἐξέφηναν, πρὶν ἐνόμισαν καλῶς τὰ ἑαυτῶν παρεσκευάσθαι (= οἱ εχθροὶ δεν κήρυξαν προηγουμένως τὸν πόλεμο, παρὰ μόνο αφού νόμισαν ὅτι εἶχαν προετοιμαστέ καλά οἱ δυνάμεις τους).

β) με απαρέμφατο, όταν η κύρια πρόταση είναι καταφατική, και σπάνια αρνητική:

**Πρὶν καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασι-
λεὺς ἐφάνη (= πρὶν να σταθμεύσει το στράτευμα για
φαγητό, φάνηκε ο βασιλιάς).**

**Τῶν ἐπισταμένων νεῖν, πρὶν μαθεῖν, οὐδεὶς
ἠπίστατο (= απ' αυτούς που ξέρουν να κολυμπούν
καλά κανείς δεν ήξερε, πρὶν να μάθει).**

γ) με ευκτική, ὅταν υπάρχει ἔλξη ἀπὸ την ἐγκλίση της
κύριας προτάσεως ἢ ὅταν υπάρχει στην κύρια πρόταση
ρήμα παρελθοντικού χρόνου (ὅπως και με τις ειδικές
αιτιολογικές, τελικές κτλ. προτάσεις):

**Ὅλοιο μή πω, πρὶν μάθοιμι (= μακάρι να μην πεθά-
νεις ἀκόμα, πρὶν να μάθω).**

**Ἀστυάγης ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν, πρὶν Κύρος
ἐμπλησθεῖη θηρῶν (= ο Ἀστυάγης δεν ἄφηνε κανένα
να ρίξει, πρὶν να χορτάσει ο Κύρος ἀπὸ κυνήγι).**

**Σημείωση α'. Μια χρονική πρόταση σε σχέση μ'
αυτό που δηλώνει η κύρια πρόταση φανερώνει:**

α) το σύγχρονο: **Ἦνίκα δεῖλη ἐγίγνετο, ἐφάνη
κονιορτός,**

β) το προτερόχρονο:

**Ὅταν εἰς Μήδους ἔλθω, οἶμαι ἐκείνους ῥαδίως νική-
σειν (πρῶτα θα ἔρθει και ὕστερα θα τους νικήσει).**

γ) το υστερόχρονο:

Βασιλεὺς ἐφάνη, πρὶν καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον (πρῶτα φάνηκε ο βασιλιάς και ὕστερα στάθμευσε το στράτευμα).

Σημείωση β'. Πολλές χρονικές προτάσεις (λ.χ. με υποτακτική ή ευκτική) ταυτίζονται με τις υποθετικές, γι' αυτό και εκφέρονται με τον ίδιο τρόπο. Οι προτάσεις αυτές ονομάζονται και **χρονικές υποθετικές προτάσεις**:

Μαινόμεθα, ὁπότεν ὀργιζώμεθα (= ὅταν οργιζόμαστε ή αν οργιζόμαστε).

Κῦρος ἐθήρευεν, ὁπότε βούλοιο γυμνάσαι ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς ἵππους, (= ὅταν ήθελε να... ή αν ήθελε να...).

Z' Επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις (βλ. αμέσως παρακάτω αναφορικές προτάσεις)

H' Αναφορικές προτάσεις

175 Οι αναφορικές προτάσεις εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες (ὅς, οἷος, ὅσος, ἡλίκος, ὅστις,

όπότερος, όποϊος, όπόσος, όπηλίκος κτλ.) ή με αναφορικά επιρρήματα (οὔ, ὅπου, ὅθεν, όπόθεν, ὡς, ὅπως, οἷ, ὅποι, ἦ, ὅπη κτλ.) και προσδιορίζουν κάποιον όρο μιας άλλης προτάσεως, ο οποίος είτε υπάρχει στην πρόταση είτε μπορεί να εννοηθεί από τα συμφραζόμενα:

Οἱ ἡγεμόνες, οὓς ἔχομεν, οὔ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν (= λένε ότι δεν υπάρχει άλλος δρόμος).
Οὔτός ἐστιν ὃς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς (οὔτός ἐστιν ἐκεῖνος ὃς κτλ.).
Ἄνεπαύοντο ὅπου ἐτύγχανον (ἐκεῖ ὅπου ἐτύγχανον).

176

Οι αναφορικές προτάσεις διακρίνονται σε:

α) ονοματικές, που εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και χρησιμοποιούνται ως ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα. Ἐτσι μια ονοματική αναφορική πρόταση μπορεί να χρησιμοποιηθεί:

1. ως υποκείμενο: Ὅστις ἑαυτὸν φιλεῖ μετ' ἐμοῦ μαχέσθω (ας πολεμήσει) (ὁ φιλῶν ἑαυτὸν μετ' ἐμοῦ μαχέσθω).
2. ως κατηγορούμενο: Οὔτός ἐστιν ὃς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς (οὔτός ἐστιν ὁ φονεὺς τῶν στρατηγῶν).

§176

43 / 159

3. **ως αντικείμενο:** Τιμωροῦνται καὶ κολάζονται (= εκδικούνται και τιμωρούν) οὕς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν (τιμωροῦνται καὶ κολάζονται τοὺς ἀδικοῦντας).
4. **ως ονοματικός προσδιορισμός, παράθεση:** Ἦν δέ τις Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, ὃς **Φαρναβάζω ἐτύγχανε ξένος ὢν** (Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, ξένος Φαρναβάζω).
5. **ως ονοματικός προσδιορισμός, επεξήγηση:** Οἶμαι ἂν ἡμᾶς παθεῖν τοιαῦτα, **οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν** (τοιαῦτα, οἷα κτλ.)
6. **ως επιθετικός ἢ κατηγορηματικός προσδιορισμός:** Ἐτυχεν ἡ πρύμνα ἐστεμμένη τοῦ πλοίου, ὃ **εἰς Δῆλον Ἀθηναῖοι πέμπουσιν** (τοῦ εἰς Δῆλον ὑπὸ Ἀθηναίων πεμπομένου).
 Οὐ πάνυ γε ῥάδιόν ἐστιν εὐρεῖν ἔργον, **ἐφ' ᾧ οὐκ ἂν τις αἰτίαν ἔχοι** (= που να μην μπορεί να το κατηγορήσει κανείς) (ἔργον ἄμεμπτον).
7. **ως ονοματικός επιθετικός ετερόπτωτος προσδιορισμός:**
 Τισσαφέρνης σατράπης κατεπέμφθη **ὢν αὐτὸς πρόσθεν ἦρχε καὶ ὢν Κῦρος** (σατράπης τῶν πόλεων ὢν αὐτὸς ἦρχε...) (γενική αντικειμενική).

β) **επιρρηματικές**, που εισάγονται κυρίως με αναφορικά επιρρήματα και χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί:

Οἱ Τραπεζοῦντιοι, ὀπόθεν τὰ ἐπιτήδεια ῥάδιον ἦν λαβεῖν, οὐκ ἦγον (= οἱ Τρ. δεν τους οδηγούσαν εκεί ἀπό ὅπου ἦταν εὐκόλο να πάρουν τροφίμα) (ἐκεῖ ὀπόθεν τὰ ἐπιτήδεια κτλ.).

Συμβουλεύω ὑμῖν σῶζεσθαι ὄπη δυνατόν ἐστι (= με ὀποιο τρόπο εἶναι δυνατό (ἦ (= ἐτσι) ὄπη δυνατόν ἐστι).

177

Επίσης και ἀπό τις ονοματικές αναφορικές προτάσεις πολλές περιέχουν μια επιρρηματική ἔννοια και ἐτσι φανερώνουν ὀπως και οἱ επιρρηματικοί προσδιορισμοί:

1. αἰτία (αναφορικές αιτιολογικές):

Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὄς ἡμῖν οὐδὲν δίδως (= ενεργεῖς παράξενα, που δε μας δίνεις τίποτε).

Ἐχουν ἄρνηση οὐ και εκφέρονται με τις εγκλίσεις των αιτιολογικῶν προτάσεων.

2. σκοπὸ (αναφορικές τελικές):

Ἐδοξε τῷ δήμῳ τριάκοντα ἄνδρας ἐλέσθαι, οἷ τοὺς πατρίους νόμους συγγράψουσι (= αποφάσισε ο δήμος να εκλέξει τριάντα ἄντρες, για να συντάξουν τους...).

Ἐχουν ἄρνηση μή και εκφέρονται με οριστική χρόνου μέλλοντα.

§177

45 / 160

3. αποτέλεσμα (αναφορικές αποτελεσματικές):

Οὐκ ἔστι τοσαῦτα χρήματα, ἃ ἡμᾶς ἀποτρέψει τὰ δίκαια ποιεῖν (= ὥστε να μας αποτρέψουν...).

Ἐγὼ οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ αἰεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ (= τέτοιος εἶμαι, ὥστε να μην υπακούω σε κανένα ἄλλο ἀπὸ τα στοιχεία της ψυχῆς μου παρά στον ορθό λόγο).

Εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α) με ἄρνηση οὐ ἢ ὅταν ἔχουν ἀπαρέμφατο, με ἄρνηση μή, ὅπως και οι αποτελεσματικές προτάσεις (βλ. §165). Συνήθως πριν ἀπὸ τις προτάσεις αυτές μπαίνουν τα δεικτικά: οὕτω(ς), τοιοῦτος, τοσοῦτος, τηλικοῦτος.

4. υπόθεση (αναφορικές υποθετικές). Οι προτάσεις αυτές ἰσοδυναμοῦν με υπόθεση σ' ἓναν υποθετικό λόγο και εκφέρονται ὅπως και οι υποθετικές προτάσεις, ἀνάλογα με το εἶδος του υποθετικού λόγου:

α) το πραγματικό:

Ἄ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἶομαι εἰδέναι (= ὅσα δεν ξέρω οὐτε φαντάζομαι ὅτι τα ξέρω) (εἴ τινα μὴ οἶδα, οὐδέ...).

β) το αντίθετο του πραγματικού:

Οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν πράττειν, ἃ μὴ ἠπιστάμεθα (= δε θα επιχειρούσαμε να κάνουμε ὅσα δε γνωρίζουμε καλά) (εἴ τινα μὴ ἠπιστάμεθα, οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν...).

γ) το προσδοκώμενο:

Τῷ ἀνδρί, ὃν ἂν ἔλησθε, πείσομαι (= στον άντρα που θα εκλέξετε θα υπακούσω) (τῷ ἀνδρί, ἂν τινα ἔλησθε...).

δ) η αόριστη επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον:

Οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἠγῶνται βελτίστους εἶναι (= οι άνθρωποι δέχονται να υπακούουν κυρίως σ' αυτούς που νομίζουν ότι είναι οι καλύτεροι) (οἱ ἄνθρωποι, ἂν τινας ἠγῶνται βέλτιστους...).

ε) η απλή σκέψη:

Ἐγὼ ὀκνοίην ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, ἃ ἡμῖν Κῦρος δοίη (= εγώ θα δίσταζα να μπω στα πλοία που θα μας ἔδινε ο Κύρος) (εἴ τινα ἡμῖν Κῦρος δοίη).

στ) η επανάληψη στο παρελθόν:

ἽΩιτινι ἐντυγχάνοιεν, πάντας ἔκτεινον (= ὅποιο συναντούσαν...) (εἴ τινι ἐντυγχάνοιεν...).

178 Οι αναφορικές προτάσεις που δηλώνουν παρομοίωση ή σύγκριση λέγονται **παραβολικές** ή **παρομοιαστικές** και εισάγονται με τα αναφορικά ὡς, ὥσπερ, ὅπως, ὅσον, ὅσω κ.τ.ό.:

§178

47 / 161 - 162

Ὅπως γινώσκετε, οὕτω καὶ ποιεῖτε.

Ζῆς δέ, ὧ Σώκρατες, οὕτως ὡς οὐδ' ἂν εἷς δοῦλος ὑπὸ δεσπότη μείνιει (= ἔτσι ὅπως οὔτε ἓνας δούλος δε θα ἔμενε σ' ἓναν αφέντη).

Ὡσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρὸν ἤχεῖ καὶ ἀποτείνει καὶ οἱ ρήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου (= ὅπως τα χάλκινα σκεύη, ὅταν τα χτυπήσεις, βγάζουν ἤχο για πολλή ὥρα, ἔτσι και οι ρήτορες με την παραμικρή ἐρώτηση παρατείνουν το λόγο τους για πολύ).

179

Ἡ αναφορική αντωνυμία ὅς, ἧ, ὃ στην ἀρχή μιας περιόδου ἢ ημιπεριόδου πολλές φορές δεν εισάγει δευτερεύουσα αναφορική πρόταση ἀλλὰ κύρια πρόταση, που συνδέεται παρατακτικά με τα προηγούμενα. Βλ. και §118, 6.

Σημείωση. Ὅπως και στη ν.ε. οι αναφορικές προτάσεις είναι:

1. προσθετικές, δηλαδή δεν αποτελοῦν ἀπαραίτητο συμπλήρωμα (και χωρίζονται με κόμμα):

Δημοσθένης δέ, ὃν ἐπαινεῖ Κτησιφῶν, εἰς τοῦτο προήχθη δωροδοκίας, ὥστε τὰς ἐξ Ὡρεοῦ συντάξεις

ὑφείλετο (= ἔφτασε σε τέτοιο βαθμό δωροδοκίας,
ὥστε ἀφαίρεσε τὴν εἰσφορά του Ὠρεοῦ).
Ἄγωνοθέται δὲ οἱ θεοὶ εἰσιν, οἳ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ
εἶκός, ἔσονται.

**2. ἀναγκαῖοι προσδιορισμοὶ (καὶ τότε δε χωρίζονται με
κόμμα):**

Ὅστις ἑαυτὸν φιλεῖ μετ' ἐμοῦ μαχέσθω.
Οὗτος δὴπου ποιεῖ ἅ δοκεῖ αὐτῷ.

Πίνακας 14

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ: 1, 2, 3

1	ΣΧΗΜΑ ΑΣΥΝΔΕΤΟ	
2	ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ	
	ΣΥΜΠΛΕΚΤ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	Καταφατικοί
		Αρνητικοί
	ΑΝΤΙΘΕΤ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	Απλή αντιθετική σύνδεση
		Επιδοτική αντιθ. σύνδεση
	ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	
	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	

Παύσομαι κατηγορῶν· ἀκηκόατε, ἐοράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε· δικάζετε.

Ἴετο ἐπ' αὐτοῦ καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον.

Δίκην οὔτε ἐδικασάμεθα οὔτε ἐφύγομεν.

Οἱ μὲν ὤχοντο, ὁ δὲ περιέμενεν.

Οὐ μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ χάριν ἀπέδωκεν.

Ἦ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον ἢ σιγὴν ἔχε.

Τὸ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε· κρέας οὔν ἐσθίοντες διεγίνοντο.

Ἀναγκαῖον ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ικανὰ τὰ ἐπιτήδεια.

ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ: 1, 2, 3

3

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ

ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	Ειδικές Ενδοιαστικές Πλάγιες ερωτ. Αναφορικές
ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	Αιτιολογικές Τελικές Αποτελεσματ. Υποθετικές Εναντιωματ. Χρονικές Αναφορικές

Ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα.
Φοβεῖται μὴ τὰ ἔσχατα πάθη.
Μὴ σκόπει τί ἂν σε εὐφράνειεν.
Τιμωροῦνται οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν.

Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις, ἄπειμι.
Ἐπάνειμι, ἵνα σαφέστερον δηλωθῇ ἡ Περσῶν πολιτεία.
Ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυσσε τὰ ὄπλα.
Εἰ βούλει, μένε.
Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὄμως.
Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν
ἔτυχεν ὦν.
Ἄνεπαύοντο ὅπου ἐτύγγανον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

180

Τα λόγια κάποιου προσώπου μπορούν να φτάσουν σ' εμάς από το συγγραφέα ενός αρχαίου κειμένου:

α) άμεσα ή σε **ευθύ λόγο**, δηλαδή ακριβώς όπως έχουν ειπωθεί από το ίδιο το πρόσωπο, χωρίς καμιάν αλλαγή, ή μόνο με πρόταξη ή παρεμβολή των λέξεων: λέγει, εἶπε, φησί, ἔφη, ἐρωτᾶ, ἠρώτησε ή ἤρετο κ.τ.ό. αλλά σε λόγο ανεξάρτητο:

Σωτηρίδας δὲ ὁ Σικυώνιος εἶπεν· οὐκ ἐξ ἴσου, ὦ Ξενοφῶν, ἐσμέν· σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὄχῃ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων (= δεν είμαστε στην ίδια μοίρα· γιατί εσύ πηγαίνεις ἐφιππος, ενώ ἐγὼ κουράζομαι πολύ μεταφέροντας τὴν ἀσπίδα).

β) έμμεσα ή σε **πλάγιο λόγο**, δηλαδή με κάποιες αλλαγές στη φράση και με εξάρτηση από ένα ρήμα όπως: λέγω, φημί, ἐρωτῶ, κελεύω κ.τ.ό.:

Λέγει ὡς ὕβριστῆς εἰμι (ευθύς λόγος: Ὑβριστῆς εἶ).
Κῦρος ἔφη πάντα ποιήσῃν (ευθύς λόγος: Πάντα ποιήσω).

Ἄριστιππος Σωκράτη ἤρετο εἴ τι εἰδείη ἀγαθόν

(ευθύς λόγος: Οἴσθ' ἀγαθόν, ὦ Σώκρατες;).
Μειδίας ἐκέλευσεν ἀνοῖξαι τὰς πύλας (ευθύς λόγος:
Ἀνοίξατε τὰς πύλας).

181 Ο πλάγιος λόγος εξαρτάται από ρήματα συνήθως, λεκτικά, ερωτηματικά, κελευστικά, καθώς και από ρήματα βουλευτικά, αισθητικά, γνωστικά ή δοξαστικά.

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΛΑΓΙΟ ΛΟΓΟ

182 Ο ευθύς λόγος τρέπεται στον πλάγιο με τις ακόλουθες μεταβολές:

1. οι κύριες προτάσεις κρίσεως μετατρέπονται:

α) σε δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις ύστερα από ρήματα λεκτικά (λέγω, διδάσκω κτλ.), γνωστικά (γιγνώσκω, οἶδα κτλ.), αισθητικά (αἰσθάνομαι, ἀκούω, ὀρῶ κτλ.):

ευθύς λόγος: Ὑβριστής εἶ.

πλάγιος λόγος: Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὕβριστής εἰμι.

ευθύς λόγος: Πάντες εἰώθασιν πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλεύουσιν (= ὅλοι συνήθως χρωστούν μεγαλύτερη χάρη σ' ὅσους τους επαινούν

παρά σε όσους τους συμβουλεύουν).
πλάγιος λόγος: **Οἶδ' ὅτι πάντες εἰώθασι πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλεύουσιν.**
ευθύς λόγος: Οἱ Ἕλληνες νικῶσιν.
πλάγιος λόγος: Βασιλεὺς ἤκουσεν ὅτι οἱ Ἕλληνες **νικῶεν.**

β) σε ειδικὰ ἀπαρέμφατα, ὕστερα ἀπὸ ρήματα λεκτικά (φημί, ὑπισχνοῦμαι κτλ.), δοξαστικά (οἶομαι, ἡγοῦμαι κτλ.):

ευθύς λόγος: Οὐκ ἔστιν ἄλλη ὁδός.
πλάγιος λόγος: Οἱ ἡγεμόνες οὐ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν.
ευθύς λόγος: Οἱ ἀχάριστοι καὶ περὶ θεοὺς ἂν ἀμελῶς ἔχοιεν (= θα ἀμελούσαν).
πλάγιος λόγος: Οἱ Πέρσαι οἴονται τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοὺς ἂν ἀμελῶς ἔχειν.

γ) σε κατηγορηματικές μετοχές, ὕστερα ἀπὸ ρήματα αισθητικά, γνωστικά καὶ ρήματα που σημαίνουν ἀγγελία (ἀγγέλλω, δηλῶ κ.τ.ό.):

ευθύς λόγος: Κῦρος ἐν Κιλικίᾳ ἐστίν.
πλάγιος λόγος: Ἀβροκόμας ἤκουσε Κῦρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα.
ευθύς λόγος: Φίλιππος Ἡραῖον τεῖχος πολιορκεῖ.
πλάγιος λόγος: Ἀπηγγέλθη Φίλιππος Ἡραῖον τεῖχος **πολιορκῶν.**

2. Οι κύριες προτάσεις επιθυμίας μετατρέπονται σε τελικά απαρέμφατα ύστερα από ρήματα κελευστικά (κελεύω), απαγορευτικά (ἀπαγορεύω), ευχετικά (εὐχομαι) κ.τ.ό.:

ευθύς λόγος: Ἀνοίξατε τὰς πύλας

πλάγιος λόγος: Μειδίας ἐκέλευσεν ἀνοίξαι τὰς πύλας

ευθύς λόγος: Μηδεὶς βαλλέτω.

πλάγιος λόγος: Ἀστυάγης ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν.

ευθύς λόγος: Εὐτυχῆσειε Κῦρος.

πλάγιος λόγος: Οἱ στρατιῶται ἠύχοντο Κῦρον εὐτυχῆσαι.

3. Οι κύριες ερωτηματικές προτάσεις (ευθείες ερωτήσεις) μετατρέπονται σε δευτερεύουσες ερωτηματικές προτάσεις (πλάγιες ερωτήσεις), ύστερα από τα ρήματα ἐρωτῶ, ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ, ἐπιμελοῦμαι κ.τ.ό. (βλ. §159 κ.ε.):

ευθύς λόγος: οἴσθ' ἀγαθόν;

πλάγιος λόγος: Ἀρίστιππος Σωκράτη ἤρετο εἴ τι εἶδει ἀγαθόν.

ευθύς λόγος: ἠδίκηκά τινά τι;

πλάγιος λόγος: ἀναλογίζεται καὶ σκοπεῖ εἴ τινά τι ἠδίκηκε.

4. Οι δευτερεύουσες προτάσεις παραμένουν δευτερεύουσες και

α) ύστερα από ρήμα παροντικού χρόνου διατηρούν και
§182

57 / 165 - 166

στον πλάγιο λόγο τον ίδιο χρόνο και την ίδια έγκλιση που είχαν στον ευθύ, με αλλαγή αν χρειάζεται του προσώπου του ρήματος:

ευθύς λόγος: **Εἴ μὴ ποιήσετε ταῦτα, ἔκσπονδοι ἔσεσθε.**

πλάγιος λόγος: ἀπαγγέλλετε δ' αὐτοῖς ὅτι, **εἴ μὴ ποιοῦσι ταῦτα, ἔκσπονδοι ἔσονται.**

ευθύς λόγος: **Ἐπειδὴν τις ἀγαθὸς ὦν τελευτήσῃ, μεγάλην τιμὴν ἔχει.**

πλάγιος λόγος: Λέγουσιν ὡς, **ἐπειδὴν τις ἀγαθὸς ὦν τελευτήσῃ, μεγάλην τιμὴν ἔχει.**

ευθύς λόγος: **Ἴνα αὐτοὺς παύσω ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως εἶρηκα περὶ αὐτῶν.**

πλάγιος λόγος: Λέγει ὅτι **ἴνα αὐτοὺς παύσῃ ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως εἶρηκε περὶ αὐτῶν.**

β) ὕστερα ἀπὸ ρῆμα παρελθοντικοῦ χρόνου διατηροῦν τη δυνητικὴ οριστικὴ καὶ τη δυνητικὴ ευκτικὴ, ἀλλὰ τὴν ἀπλὴ οριστικὴ ἢ τὴν υποτακτικὴ τὴ μετατρέπουν σε ευκτικὴ τοῦ πλάγιου λόγου:

ευθύς λόγος: Δέξιππον οὐκ ἐπαινῶ, **εἴ ταῦτα πεποίηκεν.**

πλάγιος λόγος: Κλέανδρος εἶπεν ὅτι Δέξιππον οὐκ ἐπαινοίη, **εἴ ταῦτα πεποιηκῶς εἶη.**

ευθύς λόγος: **Μανθάνομεν ἃ οὐκ ἐπιστάμεθα.**

πλάγιος λόγος: **Ἀπεκρίνατο ὅτι μανθάνοιεν ἃ οὐκ ἐπίσταιντο.**

ευθύς λόγος: **Ἐπὴν διαβῶμεν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποιήσομεν.**

πλάγιος λόγος: Ἀγησίλαος ἔφη, ἐπεὶ διαβαίησαν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποιήσειν.

183

Ἀλλά και ὕστερα ἀπὸ ρῆμα παρελθοντικοῦ χρόνου μπορεῖ νὰ διατηρηθεῖ στὸν πλάγιο λόγο ἡ ἀπλή οριστικὴ και ἡ ὑποτακτικὴ, ἀν τὸ περιεχόμενὸ τῆς δευτερεύουσας προτάσεως φανερῶνει γνώμη τοῦ ὑποκειμένου τῆς προτάσεως και ὄχι τοῦ συγγραφέα ἢ ἀν τονίζεται κάτι ὡς βέβαιο ἢ με ἔμφαση:

ευθύς λόγος: Τοῦτο σκεπτόεν ἐστὶ, τίς κτῆσις δικαία ἐστίν.

πλάγιος λόγος: Τοῦτ' ἔφη σκεπτόεν εἶναι, τίς κτῆσις δικαία ἐστίν (ἡ πλάγια ἐρωτηματικὴ πρόταση: τίς κτῆσις... μεταφέρει ἀκριβῶς τὴ γνώμη τοῦ ὑποκειμένου τῆς κύριας προτάσεως: τοῦτο ἔφη...).

ευθύς λόγος: Ἀπίωμεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μὴ τίς ἐπίθεσις γένηται (= ἀς πάμε στὸ στρατόπεδο μὴπως...),

πλάγιος λόγος: Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον μὴ τίς ἐπίθεσις γένηται (ἡ ἐνδοιαστικὴ πρόταση μένει ἀμετάβλητη, γιὰ νὰ τονιστεῖ ὡς βέβαιος ὁ κίνδυνος),

ευθύς λόγος: Ἐὰν μοι δῶτε τριάκοντα Σπαρτιατῶν, διαβήσομαι εἰς τὴν Ἀσίαν.

§183

59 / 166 - 167

πλάγιος λόγος: Ἀγησίλαος ὑπέστη (= υποσχέθηκε), ἐὰν δῶσιν αὐτῷ τριάκοντα Σπαρτιατῶν, διαβήσεσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν (= αν, ὅπως ἔλεγε, του δώσουν...· μεταφέρονται τα λόγια του υποκειμένου της κύριας προτάσεως: Αγησίλαος).

ευθύς λόγος: Μὴ ναυμαχεῖτε Κορινθίους, ἢν μὴ Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσιν.

πλάγιος λόγος: Προεῖπον αὐτοῖς μὴ ναυμαχεῖν Κορινθίους, ἢν μὴ Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσιν (και εδῶ η υποθετική πρόταση: ἢν μή... πλέωσιν μεταφέρει με ἔμφαση τα λόγια του υποκειμένου του ρ. προεῖπον).

Πίνακας 15

ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
Καμιά εξάρτηση	Εξάρτηση από ρήματα: λεκτικά, ερωτηματικά, κε- λευστικά, και βουλητικά, αισθητικά, γνωστικά, δοξαστικά
Κύριες προτάσεις κρίσεως	Ειδικές προτάσεις Ειδικό απαρέμφατο Κατηγορηματική μετοχή
Κύριες προτάσεις επιθυμίας	Τελικό απαρέμφατο
Ευθείες ερωτήσεις	Πλάγιες ερωτήσεις
Δευτερεύουσες προτάσεις	Δευτερεύουσες προτάσεις

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

184 Σχήματα λόγου λέγονται οι ιδιορρυθμίες του λόγου που αναφέρονται, όπως και στη ν.ε., α) στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση, β) στη γραμματική συμφωνία των λέξεων, γ) στην πληρότητα του λόγου ως προς τον αριθμό των λέξεων και δ) στη σημασία των λέξεων σε ορισμένες περιπτώσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

185 1. Η σειρά των λέξεων στις κύριες προτάσεις κρίσεως, όταν δεν τονίζεται ιδιαίτερα καμιά λέξη, συνήθως είναι:

Υ - Ρ - Κ

Υ - Ρ - Α

Υ - Ρ - Α - Ε

(Υ = υποκείμενο, Ρ = ρήμα, Κ = κατηγορούμενο, Α = αντικείμενο, Ε = επιρρηματικός προσδιορισμός).

Σωκράτης ἐστὶ σοφός.
Κῦρος δίδωσι τῷ Ἀριστίπῳ μισθόν.
Κῦρος ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ
θάλατταν.

186 Ἀλλά ἡ σειρά αὐτὴ δὲν τηρεῖται:

α) με τὰ ῥήματα: δοκεῖ μοι, ὅταν σημαίνει **αποφασίζω**,
καὶ εἰμί, ὅταν σημαίνει **υπάρχω**, που μπαίνουν στην
αρχὴ τῆς προτάσεως:

Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ (= αποφάσισε ἡ βουλή
καὶ ὁ δήμος).

Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν (= υπήρχε στο
στράτευμα κάποιος Ξενοφώντας) καὶ

β) κυρίως ὅταν μια λέξη στην πρόταση χρειάζεται να
τονιστεῖ ιδιαίτερα (**ἐμφαση**) καὶ ἡ ὁποία μπαίνει ἐπίσης
στην ἀρχὴ τῆς προτάσεως:

Ἦδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογὴν (τονίζεται ὁ Ε).

Πρόξενον τὸν Βοιώτιον ἐκέλευσε παραγενέσθαι
(τονίζεται τὸ Α).

Καὶ **ἐποίουν** οὕτως οὔτοι (τονίζεται τὸ Ρ).

Επίσης ἡ σειρά των λέξεων ἀλλάζει για λόγους
αισθητικούς, ρυθμικούς (λ.χ. στην ποίηση) κτλ.

2. Το ῥήμα σε μια δευτερεύουσα πρόταση μπορεῖ να
ἀποχωριστεῖ ἀπὸ τὴ λέξη (λ.χ. τὸ σύνδεσμο) που εἰσάγει

τη δευτερεύουσα πρόταση και να μπει στο τέλος της προτάσεως, πράγμα που δε συμβαίνει συνήθως στα ν.ε.:

Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, ὅπως ἂν μετὰ πλεί-
στων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν.

(π.β. ν.ε. για να περνάμε τη ζωή μας με
πάμπολλα αγαθά).

Ὅτε δ' αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν
Σάρδεσιν ἔτυχεν ὦν.

(ν.ε. όταν ἐγινε αυτή η μάχη).

Ἦισθοντο οἱ Ἕλληνες ὅτι βασιλεὺς ἐν τοῖς σκευ-
οφόροις εἶη.

(ν.ε. ὅτι ο βασιλιάς ἦταν στα σκευοφόρα).

187 Αλλά οι γενικοί κανόνες ως προς τη σειρά των λέξεων δεν τηρούνται επίσης και σε άλλες περιπτώσεις και έτσι δημιουργούνται τα ακόλουθα σχήματα:

α) το υπερβατό:

Εὖ πράγμα συντεθὲν ὄψεσθε (αντί: εὖ συντεθὲν
πράγμα ὄψεσθε) (= θα δείτε).

Μὴ λέγετε ὡς ὑφ' ἐνὸς τοιαῦτα πέπονθ' ἡ
Ἑλλάς ἀνθρώπου (αντί: μὴ λέγετε ὡς ὑφ' ἐνὸς
ἀνθρώπου τοιαῦτα πέπονθ' ἡ Ἑλλάς) (= ἔχει πάθει
η Ελλάδα).

Το σχήμα αυτό, ὅπως και στη ν.ε., δημιουργείται,

δ) ο κύκλος:

Σοὶ ἦν κλέπτης ὁ πατήρ, εἵπερ ἦν ὅμοιος σοί.
Στο σχήμα αυτό μια πρόταση ή μια περίοδος αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη.
(πβ. ν.ε. μοναχή το δρόμο επήρες, εξανάλθες μοναχή).

ε) η παρονομασία ή παρήχηση ή το ετυμολογικό σχήμα:

Τυφλὸς τὰ τ' ὤτα τόν τε νοῦν τά τ' ὄμματ' εἶ
(= είσαι τυφλός και στα αυτιά και στο νου και στα μάτια).

Το σχήμα αυτό δημιουργείται, όταν λέξεις ομόηχες τοποθετούνται η μια κοντά στην άλλη.
(πβ. ν.ε. τρανή λαλιά, τρόμου λαλιά, ρητή κατά το Κάστρο).

στ) το ομοιοτέλεuto ή ομοιοκατάληκτο:

Τοὺς πλέοντας ὡς ἡμᾶς ἐπωλεῖτε (= πουλούσατε), τοῖς ἐναντίοις ἐβοηθεῖτε, τὴν χώραν μου κακῶς ἐποιεῖτε.

Στο σχήμα αυτό δύο ή περισσότερες προτάσεις τελειώνουν με λέξεις ομοιοκατάληκτες.
(πβ. ν.ε. Και βογκάει και βαριά μοιρολογάει.
Το σχήμα αυτό (ομοιοκαταληξία ή ρίμα) είναι συχνότατο στην παραδοσιακή νεοελληνική ποίηση).

ζ) το ασύνδετο:

Συμβalόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον.

Ασύνδετο είναι το σχήμα, όταν παραθέτονται προτάσεις ή όμοιοι όροι προτάσεων χωρίς συνδέσμους (βλ. και §143α)

(πβ. ν.ε. το τουφέκι ανάβει, αστράφτει, λάμπει, κόφτει το σπαθί).

η) το πολυσύνδετο:

Ἄλλὰ καὶ μισεῖ τις ἐκεῖνον καὶ δέδιεν (= φοβάται), ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ φθονεῖ.

Αντίθετα με το ασύνδετο στο πολυσύνδετο σχήμα περισσότεροι από δύο όμοιοι όροι προτάσεως ή όμοιες προτάσεις συνδέονται με συμπλεκτικούς ή διαχωριστικούς συνδέσμους.

(πβ. ν.ε. οι κλέφτες επροσκύνησαν και γίνηκαν ραγιαδες, κι άλλοι φυλάγουν πρόβατα κι άλλοι φυλάγουν γίδια).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

188

Από αυτά τα σχήματα τα πιο συνηθισμένα είναι τα ακόλουθα:

1. Το σχήμα κατά το νοούμενο («κατά σύνεσιν»)

Τὸ στρατόπεδον ἐν αἰτία ἔχοντες (= κατηγορώντας)
τὸν Ἄγιν ἀνεχώρουν,
Ὁ ὄχλος ἠθροίσθη θαυμάζοντες καὶ ἰδεῖν
βουλόμενοι.

Στο σχήμα αυτό η σύνταξη δεν ακολουθεί το γραμματικό τύπο της λέξεως αλλά το νόημά της. Το υποκείμενο τὸ στρατόπεδον συμφωνεῖ με τη μετοχή ἔχοντες και το ρήμα ἀνεχώρουν, με βάση όχι το γραμματικό τύπο αλλά το νόημά του (τὸ στρατόπεδον = οἱ στρατιῶται).

Επίσης και: ὁ ὄχλος = οἱ ἄνθρωποι.

(πβ. ν.ε. ο κόσμος χτίζουν εκκλησιές).

2. Το σχήμα συμφύσεως (σύμφυρση)

Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρασαν.

Η σύμφυρση δημιουργείται από την ανάμειξη δύο φράσεων που έρχονται συγχρόνως στο νου του συγγραφέα:

α' φράση: Ἀλκιβιάδης καὶ Μαντίθεος ἀπέδρασαν,

β' φράση: Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρα.

(πβ. ν.ε. ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε, αντί:

ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύει...).

3. Το σχήμα ανακολουθίας (ανακόλουθο)

α) Ἐπιπεσῶν (= όταν όρμησε) τῆ Φαρναβάζου στρατοπεδεία τῆς προφυλακῆς αὐτοῦ πολλοὶ ἔπεσον (= σκοτώθηκαν)· αντί: ἐπιπεσόντος... πολλοὶ ἔπεσον, ἢ ἐπιπεσῶν... πολλοὺς ἀπέκτεινε.

β) Ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένος πολλῶν πραγμάτων (= ήταν δυνατό να νοικιάσει το σπίτι και να απαλλαγεί από πολλές ενοχλήσεις)· αντί: ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένῳ πολλῶν κτλ.

Στο σχήμα αυτό οι λέξεις σε μια πρόταση δεν ακολουθούν από συντακτική άποψη τα προηγούμενα. Συχνά το ανακόλουθο βρίσκεται σε συντάξεις με μετοχή:

α) μια μετοχή απόλυτη εκφέρεται σε ονομαστική πτώση, αντί σε γενική σύμφωνα με το συντακτικό κανόνα

(βλ. §103), και λέγεται **ονομαστική απόλυτη** (παράδ. α)

β) μια μετοχή συνημμένη εκφέρεται σε ονομαστική αντί σε μια πλάγια πτώση, όπως θα έπρεπε για να συμφωνήσει με την πτώση του υποκειμένου της (παράδ. β).

(πβ. ν.ε. Τρεις βίγλες θα του βάλω,/τρεις βίγλες τρεις βιγλάτορες/ και οι τρεις αντρειωμένοι' αντί: και τους τρεις αντρειωμένους. Εγώ δε με νοιάζει διόλου' αντί: εμένα δε με νοιάζει...).

4. Το σχήμα του καθολικού και του μερικού («καθ' όλον και μέρος»)

Οί στρατηγοί βραχέα ἕκαστος ἀπελογήσατο
(= απολογήθηκε)' αντί: τῶν στρατηγῶν ἕκαστος βραχέα ἀπελογήσατο.

Σ' αυτό το σχήμα ένας όρος μιας προτάσεως αντί να μπει σε γενική διαιρετική, συμφωνεί με την πτώση του ονόματος που προσδιορίζει.

(πβ. ν.ε. πηγαίνει τον κατήφορο, την άκρη το ποτάμι, αντί: την άκρη του ποταμιού' επίσης: πβ.: εμείς, ο καθένας έχει τη γνώμη του, αντί: από μας ο καθένας...).

5. Το σχήμα ἔλξεως (ἔλξη)

Αἱ Θῆβαι Αἴγυπτος ἐκαλεῖτο' αντί: ἐκαλοῦντο.
Ὅπως ἔσεσθε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε·
αντί: τῆς ἐλευθερίας ἣν κέκτησθε.

Ὅλοιο μήπω, πρὶν μάθοιμι (= μακάρι να μη χαθείς, πριν να μάθω)· αντί: ὄλοιο μήπω, πρὶν ἂν μάθω.

Ἐλξη υπάρχει, όταν ένας όρος της προτάσεως ἔ λ κ ε τ α ι , δηλαδή ακολουθεί κάποιον άλλον όρο και συμφωνεί μαζί του στην πτώση ή γενικά στον τύπο με παράβαση του συντακτικού κανόνα (βλ. και §118, 4 και §174γ)

(πβ. ν.ε. να 'χα τον ουρανό χαρτί, τη θάλασσα μελάνι, να σου 'γραφα τα πάθη μου και πάλε να μη φτάνει· αντί: να σου γράψω τα πάθη μου...).

6. Το σχήμα υπαλλαγής (υπαλλαγή)

Θάσιον οἴνου σταμνίον· αντί: Θασίου οἴνου σταμνίον.

Ένας επιθετικός προσδιορισμός δε συμφωνεί στην πτώση με τη γενική που προσδιορίζει, αλλά με το ουσιαστικό το οποίο προσδιορίζεται από τη γενική.

(πβ. ν.ε. τ' αντρειωμένα κόκαλα ξεθάψτε του γονιού σας· αντί τα κόκαλα του αντρειωμένου γονιού σας).

7. Το σχήμα προλήψεως (πρόληψη)

Δημοκρατίαν γε οἴσθα τί ἐστι· αντί: οἴσθά γε τί ἐστι δημοκρατία.

Το υποκείμενο της εξαρτημένης προτάσεως (δημοκρατία) π ρ ο λ α μ β ά ν ε τ α ι , λαμβάνεται πιο πριν στη

φράση, και μπαίνει ως αντικείμενο στην κύρια πρόταση (οἶσθα).

(πβ. ν.ε. σε ξέρω τι άνθρωπος είσαι, αντί: εσύ ξέρω τι άνθρωπος είσαι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

189 Στον αρχαίο λόγο χρησιμοποιούνται, όπως και στη ν.ε., άλλοτε λιγότερες και άλλοτε περισσότερες λέξεις από όσες λογικά χρειάζονται. Το σχήμα που δημιουργείται από τη χρήση λέξεων λιγότερων από τις κανονικές λέγεται **έλλειψη**, ενώ από τη χρήση λέξεων περισσότερων λέγεται **πλεονασμός**.

Περιπτώσεις ελλείψεως βλ. και §§19-22.

1. Βραχυλογία

Μία μορφή ελλείψεως είναι η βραχυλογία. Στο σχήμα αυτό παραλείπονται λέξεις που αναπληρώνονται εύκολα.

Είδη βραχυλογίας:

α) Το σχήμα από κοινού

Οὔτος τροφῆς οὐδὲν δεῖται (= δε χρειάζεται), ἐγὼ δὲ δέομαι· αντί: ἐγὼ δὲ δέομαι τροφῆς.

Φράζει ἅ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἅ μὴ· αντί: καὶ ἅ μὴ δεῖ ποιεῖν.

Σ' αυτό το σχήμα μια λέξη ή μια φράση που παραλείπεται εννοείται από τα προηγούμενα ακριβώς η ίδια. (πβ. ν.ε. Αυτός δεν έχει ανάγκη, εγώ όμως έχω. Κανείς δε μας φέρθηκε όπως αυτός).

β) Το σχήμα εξ αναλόγου

Οὔτω καὶ αὐτὸς ἐποίει καὶ τοὺς ἄλλους παρήνει (= συμβούλευε) (ενν. ποιεῖν).

Οὔτος μὲν ὕδωρ, ἐγὼ δὲ οἶνον πίνω· ἀντί: ὕδωρ πίνει.

Σ' αυτό το σχήμα μια λέξη ή μια φράση που παραλείπεται εννοείται από τα προηγούμενα (ή και από τα επόμενα) όχι όπως είναι εκεί αλλά αλλαγμένη στον αριθμό, στην πτώση, στο πρόσωπο κτλ.

(πβ. ν.ε. δεν έγινε η δουλειά όπως περίμενα, ενν. να γίνει).

γ) Το ζεύγμα

Ἔδουσί τε πίονα μῆλα οἶνον τ' ἔξαιτον (= τρώνε παχιά αρνιά και εκλεκτό κρασί)· ἀντί: οἶνον τ' ἔξαιτον πίνουσι.

Εδώ δύο αντικείμενα ή προσδιορισμοί αποδίδονται στο ίδιο ρήμα, ενώ λογικά το ένα από αυτά ή ο ένας απ' αυτούς θα ταίριαζε σε ένα άλλο ρήμα.

(πβ. ν.ε. να τον ποτίσω κρύο νερό και δροσερό χορτάρι).

2. Πλεονασμός

Τα είδη του πλεονασμού είναι:

α) το σχήμα παραλληλίας («εκ παραλλήλου»)

Ψεύδεται καὶ οὐκ ἀληθῆ λέγει.

Σ' αυτό το σχήμα ένα νόημα εκφράζεται συγχρόνως και καταφατικά και αποφατικά (αρνητικά).

(πβ. ν.ε. να σωπαίνεις και να μη μιλάς).

β) η περίφραση

Ἴτε παῖδες Ἑλλήνων· αντί: ἴτε Ἕλληνες.

Περίφραση έχουμε, όταν μια έννοια εκφράζεται με δύο ή περισσότερες λέξεις, ενώ θα μπορούσε να εκφραστεί με μία.

(πβ. ν.ε. ο Γέρος του Μοριά αντί: ο Κολοκοτρώνης).

Συχνές είναι στην αρχ. ελληνική οι περιφράσεις με ρήματα και αφηρημένα ουσιαστικά, όπως:

λόγον ποιοῦμαι, αντί: λέγω·

ἐπιμέλειαν ποιοῦμαι, αντί: ἐπιμελοῦμαι·

τιμὴν ἔχω, αντί: τιμῶμαι·

ἔπαινον ἔχω, αντί: ἐπαινοῦμαι κτλ.

γ) το σχήμα ένα με δύο («ἓν διά δυοῖν»)

Ἔνοπλος ἐπ' αὐτὸν ἐπενθρόσκει πυρὶ καὶ στεροπαῖς ὁ Διὸς γενέτας (= ορμά οπλισμένος εναντίον

του με φωτιά και αστραπές ο γιος του Δία) αντί:
πυρφόροις στεροπαΐς.

Σ' αυτό το σχήμα μιά έννοια εκφράζεται με δύο
λέξεις που συνδέονται με το καί ή τέ-καί, ενώ λογικά η
μία απ' αυτές αποτελεί προσδιορισμό της άλλης· έτσι
το ένα παρουσιάζεται σαν δύο.

(πβ. ν.ε. αστροπελέκι και φωτιά να πέσει στις αυλές
σου).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ ή ΦΡΑΣΕΩΝ

190

Και στην αρχαία γλώσσα, όπως και στη ν.ε., πολλές λέξεις δε χρησιμοποιούνται πάντοτε με την αρχική τους σημασία, αλλά παράλληλα μ' αυτήν αποκτούν και άλλες. Από τις αλλαγές αυτές της σημασίας των λέξεων προέρχονται μερικά σχήματα λόγου, που λέγονται και **λεκτικοί τρόποι**, όπως:

α) Η μεταφορά

Θυμός **σιδηρούς** (= ψυχή σκληρή).

Ύφαινω **δόλον** (= ετοιμάζω δόλο).

Στη μεταφορά η σημασία της λέξεως γίνεται **ευρύτερη**, δηλαδή επεκτείνεται και μεταφέρεται από τη μια έννοια στην άλλη.

(πβ. ν.ε. σιδερένια γροθιά).

β) Το σχήμα κατεξοχήν

τό **ἄστυ** αντί: αἱ Ἀθῆναι (αρχικά ἄστυ= κάθε πόλη),

ὁ **ἰσθμός** αντί: ὁ ἰσθμός τῆς Κορίνθου (αρχικά ἰσθμός = κάθε ἰσθμός).

Σ' αυτό το σχήμα η σημασία της λέξεως γίνεται

στενότερη, δηλαδή περιορίζεται και σημαίνει μια μόνο ορισμένη έννοια.

(πβ. ν.ε. η Πόλη = η Κωνσταντινούπολη).

γ) Η σημασιολογική φθορά της λέξεως

Κάποτε η σημασία μιας λέξεως φθείρεται, δηλαδή ενώ αρχικά σήμαινε κάτι καλό, καταλήγει να σημαίνει κάτι κακό:

εὐήθης= μωρός, ανόητος, ενώ αρχικά σήμαινε τον καλό άνθρωπο, αυτόν που έχει καλά ήθη (εὖ-ἦθος).
(πβ.: η αρχαία λέξη ἀγαθός στη ν.ε. σημαίνει κουτός).

191 Επίσης από τις ποικίλες χρήσεις των λέξεων ως προς τη σημασία τους υπάρχουν και άλλα σχήματα λόγου (ή λεκτικοί τρόποι) όπως:

1. Η συνεκδοχή

α) Ὁ Συρακόσιος πολέμιος τῷ Ἀθηναίῳ αντί: οἱ Συρακόσιοι πολέμιοι Ἀθηναίοις (πβ. ν.ε. ο Ἕλληνας είναι φιλότιμος).

β) Σκηνοῦσιν ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες (= μένουν στα σπίτια οἱ ἀρρωστοί)· αντί: σκηνοῦσιν ἐν ταῖς οἰκίαις (πβ. ν.ε. στις μεγάλες πόλεις υπάρχει κρίση στέγης, αντί: κρίση σπιτιού).

γ) Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν σίδηρον κατέθεντο· ἀντί: τὰ ὄπλα κατέθεντο.

(πβ. ν.ε. μας έκανε δώρο μια πορσελάνη, αντί: ένα αντικείμενο από πορσελάνη).

δ) Πλήσον κρατῆρα μελίσης (= γέμισε τον κρατήρα με μέλισσα)· ἀντί: πλήσον κρατῆρα μέλιτος.

(πβ. ν.ε. κάνε μου αύριο ένα τηλέφωνο, αντί ένα τηλεφώνημα).

Κατά τη συνεκδοχή χρησιμοποιείται:

α) το ένα αντί για πολλά ομοειδή,

β) το μέρος ενός συνόλου αντί για το σύνολο,

γ) το υλικό αντί για το πράγμα που έγινε απ' αυτό το υλικό,

δ) εκείνο που παράγει αντί για κείνο που παράγεται.

2. Η μετωνυμία

α) ὁ Ὅμηρος ἀντί: τὰ Ὅμηρου ἔπη,

ὁ Ἥφαιστος ἀντί: τὸ πῦρ (ως θεός της φωτιάς).

(πβ. ν.ε. μας διάβασε Μακρυγιάννη, αντί: Απομνημονεύματα του Μακρ.).

β) Εἰς δάκρυα ἔπεσε τὸ θέατρον· ἀντί: εἰς δάκρυα ἔπεσον οἱ θεαταί.

(πβ. ν.ε. θα παρελάσει σε λίγο το Β΄ Λύκειο, αντί: οι μαθητές και οι μαθήτριες του Β΄ Λυκείου).

γ) **Νεότης** πολλή ἦν· αντί: νέοι ἄνδρες... (πβ. ν.ε. τα νιάτα βιάζονται).

Στη μετωνυμία, που είναι ένα σχήμα συγγενικό με τη συνεκδοχή, χρησιμοποιείται:

- α) το όνομα του δημιουργού ή του εφευρέτη κάποιου πράγματος αντί για το ίδιο το πράγμα,
- β) αυτό που περιέχει κάτι αντί για το περιεχόμενο,
- γ) το αφηρημένο αντί για το συγκεκριμένο.

3. Η αντίφραση

Στην αντίφραση μια λέξη ή μια φράση παίρνει τη θέση κάποιας άλλης που έχει παρόμοια σημασία ή και αντίθετη. Τα είδη της αντιφράσεως είναι:

α) η λιτότητα:

οὐχ ἤκιστα (= όχι πολύ λίγο)· αντί: μάλιστα (= πάρα πολύ),

οὐκ ἄγνοῶ, αντί: γινώσκω καλῶς

(πβ. ν.ε. και το κακό που έπαθα δεν ήταν μικρό, αντί: ήταν πολύ μεγάλο).

Στη λιτότητα χρησιμοποιείται για μια λέξη η αντίθετή της με άρνηση, και ενώ οι λέξεις εκφράζουν κάτι λιγότερο, εννοείται κάτι περισσότερο.

β) η ειρωνεία

Ὡς ἡδὺς εἶ! ἀντί: ὡς ἀηδῆς εἶ! (πβ. ν.ε. καλός είσαι κι εσύ!).

Δηλαδή χρησιμοποιεί κάποιος με προσποίηση λέξεις ή φράσεις μέ εντελώς διαφορετική ή και αντίθετη σημασία από εκείνη που έχει στο νου του.

γ) ο ευφημισμός

Ὁ Εὖξεινος πόντος· ἀντί: ὁ ἄξενος...

(πβ. ν.ε.: ευλογία λένε μια κακιά αρρώστια).

Στον ευφημισμό χρησιμοποιούνται από φόβο ή από πρόληψη, για αποτροπή του κακού, λέξεις ή φράσεις που έχουν καλή σημασία αντί για άλλες που έχουν κακή.

4. Η υπερβολή

Ἴπποι λευκότεροι χιόνος.

Ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἰκανός ἐστι παρασκευάσαι λόγον ἴσον τοῖς τούτων ἔργοις.

(πβ. ν.ε. έφαγα όλο τον κόσμο να σε βρω).

Στην υπερβολή λέγεται κάτι που ξεπερνά το αληθινό ή το συνηθισμένο, για να προκληθεί ζωνηρή εντύπωση.

5. Η αλληγορία

Κυάμων απέχεσθαι (= να μένετε μακριά από τα κουκιά, δηλαδή από την πολιτική· τα κουκιά τα χρησιμοποιούσαν για την κλήρωση των αρχόντων της πολιτείας).

Καρδίαν μὴ ἐσθίειν (= μην τρως την καρδιά σου, δηλαδή μη λυπάσαι).

(πβ. ν.ε. τρώγεται με τα ρούχα του).

Αλληγορία υπάρχει όταν χρησιμοποιούνται εντυπωσιακές μεταφορές που κρύβουν νοήματα εντελώς διαφορετικά από εκείνα που δείχνουν οι λέξεις.

6. Η παρομοίωση

Ἐφάνη κονιορτὸς ὥσπερ νεφέλη λευκή.

Ὡσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρόν ἤχεϊ καὶ ἀποτείνει καὶ οἱ ρήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου (= όπως τα χάλκινα σκεύη, όταν τα χτυπήσεις, βγάζουν ήχο για πολλή ώρα, έτσι και οι ρήτορες με την παραμικρή ερώτηση παρατείνουν το λόγο τους για πολύ).

Στην παρομοίωση για να τονιστεί μια ιδιότητα ενός προσώπου ή ενός πράγματος, το πρόσωπο ή το πράγμα παραβάλλεται με κάτι άλλο πολύ γνωστό που έχει την ίδια ιδιότητα.

Οι παρομοιώσεις είναι συχνές και πλούσιες στον Όμηρο, λ.χ.:

Ὡς δ' ἄνεμος ζαῆς ἥϊων θημῶνα τινάξῃ
καρφαλέων, τὰ μὲν ἄρ τε διεσκέδασ' ἄλλυδις ἄλλη,
ὥς τῆς (= τῆς σχεδίας) δούρατα μακρὰ διεσκέδασε.
(ε 368-370)

(= κι ὅπως σαρώνει τ' ἀχυρα της θημωνιάς, σαν
πιάσει

σφοδρός αέρας, κι ἄλλα αλλοῦ της τ'
ανεμοσκορπίζει,

έτσι της σκάφης τα μακριὰ της σκόρπισε τα ξύλα).

(Μετάφρ. Ζήσ. Σίδερη)

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Α'

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Από τις προθέσεις λέγονται:

I. κύριες, όσες χρησιμοποιούνται με τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων ή αντωνυμιών αλλά και με άλλες λέξεις σε σύνθεση (λ.χ. διὰ τῆς πόλεως, διὰ ταῦτα αλλά και διάλυσις, διαλύω).

II. καταχρηστικές, όσες χρησιμοποιούνται μόνο με τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων και αντωνυμιών: ἄνευ λόγου, μέχρι τοῦδε.

Σημείωση α'. Οι προθέσεις ονομάστηκαν έτσι, γιατί μπαίνουν εμπρός από τις λέξεις με τις οποίες συντάσσονται (αρχ. ελλ. προτίθενται) (βλ. §139).

Αλλά μερικές φορές η πρόθεση μπαίνει ύστερα από το όνομα. Αυτό ονομάστηκε **αναστροφή** και στους αττικούς πεζογράφους συμβαίνει μόνο με τις προθέσεις περί, ἔνεκα και ἄνευ:

**Άλλοτρίας γῆς πέρι. Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα.
Ἵν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι.
Στην αναστροφή ο τόνος της προθέσεως, αν
βρίσκεται στη λήγουσα, ανεβαίνει στην παραλήγουσα.
Ακόμη η πρόθεση μπορεί να χωρίζεται από το ρήμα
με το οποίο συντάσσεται:**

**Κατ' ἄρ' ἔζετο, αντί: καθέζετο ἄρα. Αυτό ὀνομά-
στηκε τμήση.
(πβ. ν.ε. δεν τον είδα ξανά - δεν τον ξαναείδα).**

**Σημείωση β'. Μερικές προθέσεις δισύλλαβες με
αναστροφή του τόνου χωρίς ὄνομα ισοδυναμούν με
ρήματα που είναι σύνθετα μ' αυτές:
ἔπι = ἔπεστι, ἄνα = ἀνάστηθι, μέτα = μέτεστι, ἔνι =
ἔνεστι κτλ.**

**Αυτό ονομάζεται μετατύπωση της προθέσεως:
Ἄλλ' ἄνα ἐξ ἐδράνων (= σήκω από κει που κάθεσαι).
Ἄλλ' οὐδὲν αὐτῷ τῶν ἐμῶν μ' εἴργειν μέτα (= αυτός
δεν έχει δικαίωμα να μ' εμποδίζει...)
Ἄλλ' ἴσως ἔνι τις καὶ ἐν ἡμῖν παῖς (= ἴσως υπάρχει
και...).**

**Η σύνταξη και οι βασικότερες σημασίες των προθέ-
σεων φαίνονται στις σελίδες που ακολουθούν.**

Ι. ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Α' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΜΟΝΟΠΤΩΤΕΣ

Οι μονόπτωτες προθέσεις συντάσσονται ή μόνο με γενική (άντί, από, έκ, πρό) ή μόνο με δοτική (έν, σύν) ή μόνο με αιτιατική (είς) και σημαίνουν:

α' Με γενική

1. **άντι**

- α) τόπο (απέναντι): Ειστήκεσαν **άντι τῶν πιτύων** (= είχαν σταθεί απέναντι από τα πεύκα).
- β) αντικατάσταση: **Άντι πολέμου** εἰρήνην αἰρούμεθα (= προτιμούμε).
(πβ. ν.ε. το παιδί **αντί νερό** έπινε πάντοτε γάλα· συνήθως: μας έστειλαν δύο αντί για έναν).
- γ) αιτία ή ανταπόδοση: **Άνθ' ὧν** ἄξιοι ὄντες ἄρχομεν (= κυβερνάμε για όσα αξίζουμε).
Ὡφελήσω αὐτὸν **άνθ' ὧν** εὔ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου (= για όσα ευεργετήθηκα από εκείνον).

2. **από**

- α) τόπο: Κῦρος ὠρμάτο **από Σάρδεων** (= ο Κ. ξεκινούσε από τις Σάρδεις).
- β) χρόνο: Τῇ ἐνδέκατῃ **ἀπ' ἐκείνης** ἡμέρα, εἶπεν αὐτῷ.

- (ν.ε. λείπει από το πρωί).
- γ) καταγωγή (έμμεση): Οἱ ἀφ' Ἡρακλέους (= οι απόγονοι του Ηρ.)
(ν.ε. είναι από μεγάλη οικογένεια).
- δ) ύλη: Κρᾶσις ἀπὸ τε τῆς ἡδονῆς συγκεκριμένη ὁμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς λύπης (= κάτι ανάμεικτο από χαρά και λύπη).
(ν.ε. υφάσματα από συνθετικές ίνες).
- ε) αιτία: Ἀπὸ τοῦτου τοῦ τολμήματος ἐπηνέθη (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68) (ν.ε. θύμωσε από τη συμπεριφορά μας).
- στ) μέσο ή τρόπο: Στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων.
Ἡ σοφία οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις (= η σοφία δεν έρχεται από μόνη της στους άνθρωπους).

3. **ἐκ** (ή **ἐξ** εμπρός από φωνήεν)

- α) τόπο: Τὰ ἐκ γῆς φυόμενα. Ἴκεν ἐξ Ἀθηνῶν.
(πβ. ν.ε. εξαρχής, με τοπική και συνήθως χρονική σημασία: Το χτίσαμε εξαρχής. Σας το είπα εξαρχής).
- β) άμεση καταγωγή:* Οἱ ἐξ Ἡρακλέους (= τα παιδιά του Ηρ.).

* Πολλές από τις σημασίες μιας προθέσεως προέρχονται μεταφορικά από την αρχική σημασία της, λ.χ. αρχική σημασία: τοπική προέλευση και μεταφορικά: καταγωγή. Βλ. και στα επόμενα.

- γ) ύλη: Ἐποιοῦντο διαβάσεις (= γέφυρες) ἐκ τῶν **Φοινίκων**.
- δ) μέσο ἢ τρόπο: Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι (= με κόπους).
(πβ. ν.ε. Αυτό θα γίνει εξάπαντος. Κι αυτό είναι εξίσου καλό).
- ε) αιτία: Ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως πολλὰ ἀπεχθιαί μοι γεγόνασι (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).
- στ) συμφωνία: Ἐκ τῶν ἔργων χρῆ μᾶλλον ἢ ἐκ τῶν λόγων τὴν ψῆφον φέρειν.

4. **πρό**

- α) τόπο (εμπρός από): Πρὸ τῶν πυλῶν.
- β) χρόνο (πριν από): Πρὸ τῆς μάχης.
- γ) υπεράσπιση: Οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω πράττων τι πρὸ ὑμῶν οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν.
- δ) σύγκριση: Μῆτε τὸ ζῆν περὶ πλείονος ποιοῦ μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ δικαίου (= να μη θεωρεῖς ἀνώτερο οὔτε τη ζωὴ σου οὔτε...),
(πβ. ν.ε. πρόσεχε προπάντων την υγεία σου).

β' Με δοτική

1. **έν**

- α) τόπο (για στάση): Ἡ ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη.
Οἰκῶ ἐν ἀγρῶ.

β) χρόνο (διάρκεια): Ἐν ταῖς σπονδαῖς βασιλεὺς οὐ μαχεῖται.

Αἰροῦσιν ἐν τρισὶ μηνσὶ δύο πόλεις (= κυριεύουν σε τρεις μήνες...).

γ) ὄργανο ἢ τρόπο: Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν ἐν οὐρανίοις σημείοις (= οἱ θεοὶ φανερώνουν τις επιθυμίες τους με σημάδια του ουρανού).

(πβ. ν.ε. ὅλα ἐγίναν εντάξει).

2. σὺν

συνοδεία (= μαζί με): Βασιλεὺς σὺν πολλῶ στρατεύματι προσέρχεται.

Από την προηγούμενη σημασία προκύπτουν και οι σημασίες της βοήθειας ἢ συμπαραστάσεως και συμφωνίας: Σὺν τοῖς θεοῖς ἀμυνόμεθα τοῖς πολεμίοις. Σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν αἰεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι (= σύμφωνα με το νόμο πρόσταζε πάντα να αποφασίζει ο δικαστής).

γ' Με αιτιατική

1. εἰς

α) τόπο (κίνηση προς κάποιο τόπο): Κατέβην χθὲς εἰς Πειραιᾶ.

β) χρόνο: Ἦκετε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν. Τῆς ἀρετῆς τῆς αὐτοῦ μνημεῖον εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον καταλείψει (= θα αφήσει).

- γ) αναφορά (= ως προς..., σε): Ἐβούλετο αὐτὸν διαβάλλειν εἰς τὴν ἑαυτοῦ καὶ Ἀθηναίων φίλιαν. **Εἰς πάντα πρῶτος.**
- δ) σκοπό: **Εἰς συμβουλήν** παρεκάλεσαν ἡμᾶς (= μας προσκάλεσαν, για να τους συμβουλευόμαστε). (πβ. ν.ε. Αυτό γίνεται εις βάρος μου. Και εις ανώτερα!)
- ε) με απόλυτο αριθμητικό, για να δηλωθεί το ὄριο (= ως, έως):
Πρόξενος παρῆν ἔχων ὀπλίτας **εἰς πεντακόσιους.**

Β' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΔΙΠΤΩΤΕΣ

1. ἀνά

- 1) Με δοτική, μόνο στους ποιητές
τόπο: Ἦξει Ἑλλήνων στρατιὰ ἀνά τε ναυσὶ καὶ σὺν ὄπλοις (= πάνω στα πλοία...).
- 2) Με αιτιατική
- α) τόπο (= επάνω, προς τα πάνω): Ὦρικουν ἀνὰ τὰ ὄρη. Ἀνὰ τὸν ποταμὸν ἔπλεον.
- β) χρόνο (διάρκεια): Ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν (= ὅλη τη μέρα).
- γ) τρόπο: Ἐφευγον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ κράτος (= με ὅλη τη δύναμη).
- δ) διανομή ή μερισμός: Ἔστησαν ἀνὰ ἑκατὸν (= στάθηκαν ανά...).

Ἄνὰ πέντε παρασάγγας τῆς ἡμέρας (= ἀπὸ πέντε παρ. τη μέρα).

2. **διὰ**

1) Με γενική

α) τόπο (= διαμέσου...): Ἐξελαύνει **διὰ τῆς Συρίας**.

β) χρόνο (διάρκεια): Τέρας ἐστὶν εἴ τις εὐτύχησε **διὰ βίου**.

γ) μέσο ἢ τρόπο: Ἐλεγε **δι'** ἑρμηνέως. Ἀπῆλθον **διὰ τάχους** (ταχέως = γρήγορα).
(πβ. ν.ε. εξαφανίστηκε διαμιάς).

2) Με αιτιατική

α) αιτία: **Διὰ τὰς ἡδονὰς** οὐ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα.

β) τόπο ἢ χρόνο μόνο στους ποιητές (= δια μέσου..., στη διάρκεια...): Βῆ **διὰ δώματα**. Ἦλθε **διὰ νύκτα**.

3. **κατὰ**

1) Με γενική

α) τόπο (= κάτω ἀπὸ..., ἢ κάτω πρὸς...): **Κατὰ τῆς θαλάττης** ἠφανίσθη (= κάτω ἀπὸ τη θ.). Ῥίπτει **κατὰ κρημνῶν** (= κάτω στους γκρεμούς).

β) ἐναντίον: Τοῦτο **κατ'** ἐμοῦ εἶπε.

γ) ἀναφορά (= σχετικὰ με): **Κατὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν** τοιαῦτα εὐρήσομεν (= γιὰ τις ἄλλες τέχνες θα βρούμε...).

2) Με αιτιατική:

- α) τόπο (= σ' όλη την έκταση): Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες (= σ' όλη την έκταση της Ασίας). Κατὰ γῆν ἐπορεύοντο (= από την ξηρά). Οἱ κατὰ τοὺς Ἑλληνας τεταγμένοι (= απέναντι). Κῦρος παίει βασιλέα κατὰ τὸ στέρνον (= κάπου στο στέρνο). Οἱ Ἑλληνας ἐνίκων τοὺς Πέρσας κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. (= στη γη και στη θ.)
(πβ. ν.ε. Τράβηξε κατὰ το χωριό. Ἄσ' τα αυτά κατὰ μέρος).
- β) χρόνο (διάρκεια): Κατὰ τὸν πρότερον πόλεμον (αλλά ν.ε. θα γυρίσει κατὰ το Πάσχα).
- γ) τρόπο: κατὰ τάχος (ταχέως = γρήγορα), κατὰ κράτος (= με δύναμη, με βία). (πβ. ν.ε. ἦρθαν κατευθείαν).
- δ) συμφωνία ή αναφορά: Κατὰ τοὺς νόμους (= σύμφωνα με τους ν.).
Τὰ πρὸ αὐτῶν οὐ μεγάλα νομίζω γενέσθαι οὔτε κατὰ τοὺς πολέμους οὔτε ἐς τὰ ἄλλα.
(πβ. ν.ε. Κατὰ τη γνώμη μου είναι πολύ καλό. Κατὰ βάθος είναι καλός άνθρωπος).
- ε) σκοπό: Ὁ ὄχλος κατὰ θέαν ἦκεν (= ήρθε για να δει).
- στ) αιτία: Κατὰ φιλίαν τε αὐτοῦ οἱ πλεῖστοι ἐθέλονται ξυνέσποντο (= από φιλία σ' αυτόν οι περισσότεροι ακολούθησαν εθελοντές).
(πβ. ν.ε. το πετάξαμε κατὰ λάθος).

4. ὑπέρ

1. Με γενική

α) τόπο (= πάνω από): Ὁ θεὸς ἔθηκε τὸν ἥλιον ὑπὲρ γῆς.

β) υπεράσπιση: Ἦν ἐθέλωμεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῶν δικαίων, εὐδοκιμήσομεν.

γ) αιτία: Ὑπὲρ τῶν γεγενημένων ὠργίζετο (= για ὅσα εἶχαν γίνει).

δ) σκοπό: Ἀποθνήσκει ὑπὲρ τοῦ μὴ τὴν πατρίδα ἐπιδεινῶν δουλεύουσιν.

2) Με αιτιατική

α) τόπο (= πάνω από): Ἐπολέμει τοῖς Θραξὶ τοῖς ὑπὲρ Ἑλλήσποντον οἰκοῦσι.

β) υπέρβαση μέτρου ἢ ορίου: Μανία ἴσως ἐστὶν ὑπὲρ δύναντι τι ποιεῖν (= τρέλα ἴσως εἶναι να κάνεις κάτι πιο πάνω ἀπὸ τὴ δύναμή σου).

Γ' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ

1. ἀμφί

1) Με γενική (σπάνια)

αναφορά (= σχετικά με, για): Προσῆεσαν (= πλησίασαν) πολλῶν θορύβῳ ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερόμενοι.

2) Με δοτική (μόνο στους ποιητές και στον Ηρόδοτο) τόπο (= γύρω από) και μεταφορικά αιτία και αναφορά: Ἀχαιοὶ ἔστασαν ἀμφὶ Μενoitιάδῃ. Ἀμφ' ἔμοι στένει. Ἀμφὶ τῷ θανάτῳ αὐτῆς λέγεται...

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= γύρω από): Καθήμενοι ἀμφὶ πῦρ.

β) χρόνο (= περίπου): Ἴδῃ ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσιν (= ἦταν περίπου ἡ ὥρα που ἡ ἀγορὰ γεμίζει ἀπὸ κόσμος).

γ) ποσό (= περίπου, ἴσαμε): Ἴσαν ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους.

(πβ. ν.ε. Γύρω στὴν αὐλή. Γύρω στὶς εφτά το πρωί. Γύρω στὶς χίλιες δραχμές).

Συχνότερα χρησιμοποιεῖται ἀντὶ γιὰ τὴν ἀμφὶ ἡ συνώνυμη τῆς πρόθεσης περί.

2. ἐπὶ

1) Με γενική

α) τόπο (= πάνω σε): Θεοῦ θέλοντος κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις (= καὶ πάνω στὴν ψάθα μπορεῖς νὰ...). Τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία.

β) κατεύθυνση (= πρὸς, γιὰ): Ἐπλεον ἐπὶ Λέσβου καὶ Ἑλλησπόντου. Κροῖσος εὐθύς ἐπὶ Σάρδεων ἔφευγε.

γ) ἐπιστάσια ἢ ἐξουσία ἢ ἐμπρὸς σε κάποιον: Ὁ ἐπὶ τῶν ἵππέων (= ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἵππικοῦ). Μάρτυρας καὶ ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ καὶ ἐφ' ὑμῶν παρεχόμεθα.

(πβ. ν.ε. ο επικεφαλής του στρατού),
δ) χρόνο (διάρκεια): Ἐπὶ τῶν τριάκοντα (= την εποχή των τριάκοντα τυράννων).
(πβ. ν.ε. Επί τουρκοκρατίας. Επί κατοχής).

2) Με δοτική

α) τόπο: Οἰκοῦσιν ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς Παλλήνης (= πάνω στον...). Οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις παιδεύονται (= εκπαιδεύονται στα ανάκτορα). Ἐτάχθησαν ἐπὶ τοῖς ὀπλίταις πελτοφόροι (= ὕστερα ἀπὸ τους οπλίτες). Ταῦτα ἐπὶ τοῖς δικασταῖς ἔλεγε (= εμπρός στους δ.).

β) χρόνο: Ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φεραύλας Πέρσης (= σηκώθηκε ὕστερα απ' αυτόν...).

γ) προσθήκη: Ἐσθίουσι πάντες ἐπὶ τῷ σίτῳ ὄψον (= τρώνε εκτός ἀπὸ το ψωμί και προσφάγι).

δ) εξάρτηση (στην εξουσία κάποιου): Ἐφ' ὑμῖν ἐστι τούτους κολάζειν (= εἶναι στο χέρι σας να τους τιμωρήσετε, εξαρτάται ἀπὸ σας...).

ε) αιτία: Μέγα φρονεῖ ἐπὶ πλούτῳ.

στ) σκοπό: Ξύμμαχοι ἐγενόμεθα οὐκ ἐπὶ καταδουλώσει τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐπ' ἐλευθερώσει ἀπὸ τοῦ Μήδου (= ὄχι για να υποδουλώσουμε τους Ἕλληνες, ἀλλά...)

ζ) ὄρο ή συμφωνία: Ἀφίεμέν σε, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ' ᾧτε μηκέτι φιλοσοφεῖν (= μ' αυτό τον ὄρο ὄμως, δηλαδή να μη...).

3) Με αιτιατική

- α) τόπο (= πάνω στο ή, για έκταση, σε): Ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον τὰ παλτὰ ἔλαβε (= ανέβηκε στο άλογο και πήρε τα ακόντια). Ἐπὶ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν ἐλλόγιμοι ἦσαν (= ήταν διάσημοι σ' όλη την Ευρώπη...).
- β) χρόνο (διάρκεια): Οἱ Ἕλληνες ἐμάχοντο ἐπὶ δέκα ἔτη ἐν Τροίᾳ.
- γ) κατεύθυνση απλή ή εχθρική: Οὐ χρὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν (= να ρίχνεις φωτιά στη φωτιά). Στρατεύονται ἐπὶ Λυδοῦς (= εναντίον των Λ.).
- δ) σκοπό: Ἐξῆλθον ἐπὶ θήραν (= βγήκαν για κυνήγι). Ἦλθον ἐπὶ θέαν τάνδρός (= ήρθαν για να δουν τον άντρα).

3. μετὰ

1) Με γενική

- α) σύμπραξη (=μαζί με): Ἐπολέμησαν μετὰ συμμάχων (= μαζί με συμμάχους εναντίον άλλων).
- β) τρόπο: Οὐδέν κτᾶσθαι μετ' ἀδικίας. (πβ. ν.ε. δέχομαι μετὰ χαράς).

2) Με δοτική (μόνο στους ποιητές):

τόπο: Μετὰ πρώτοισιν ἴσταμαι (= ανάμεσα στους πρώτους). Μετὰ χερσὶν ἔχω (= έχω στα χέρια μου).

3) Με αιτιατική

- α) χρόνο (= ύστερα από): Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον ἦλθε Θυμοχάρης.

- (πβ. ν.ε. μετά το Πάσχα).
- β) σειρά ή ακολουθία: **Μετὰ θεοῦς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος αἰδεῖσθε.**
- γ) τόπο (μόνο στους ποιητές): **Ἦκοντο μετὰ Τρῳᾶς καὶ Ἀχαιοῦς (= ἦρθαν ανάμεσα στους Τρ...).**
- Στους πεζογράφους μ' αυτή τη σημασία υπάρχει μόνο στη φράση: **μετὰ χειῖρας ἔχω (= ἔχω κάτι ανάμεσα στα χέρια μου· απ' αυτή τη φράση το ρ. μεταχειρίζομαι).**

4. **παρά**

1) Με γενική

προέλευση (μόνο με ονόματα που δηλώνουν πρόσωπο): **Παρά βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπήλθον. (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).**

2) Με δοτική

α) τόπο (συνήθως με πρόσωπα) (= κοντά): **Δουλείαν κακίστην νομίζω τὴν παρὰ κακίστοις δεσπόταις. Καταλύει δ' ὡς ἤκουσα, παρὰ Καλλίᾳ (= στο σπίτι του Κ.).**

β) αναφορά (= κατά την κρίση κάποιου): **Παρὰ τοῖς ἀνδράσι νενομίσμεθα εἶναι πανοῦργοι.**

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= κοντά, προς): **Παρὰ τὴν ὁδὸν ἦν κρήνη (= στο δρόμο). Τοὺς παρὰ βασιλέα πορευομένους**

- (= προς το β.).
- β) χρόνο (διάρκεια): Δόλιον ἄνδρα φευγε παρ' ὄλον τὸν βίον (= σ' ὅλη σου τη ζωή).
- γ) σύγκριση ή παραβολή: Σωκράτης διάδηλος ἦν παρὰ τοὺς ἄλλους εὐτακτῶν (= ἦταν ολοφάνερο ότι σε σύγκριση με τους άλλους φερόταν άψογα).
- δ) ασυμφωνία ή εναντιότητα: Ἐὰν λέγῃς παρὰ ταῦτα, μάτην ἐρεῖς.
Οὐδενὶ πώποτε ξυνεχώρησα οὐδὲν παρὰ τὸ δίκαιον.
(πβ. ν.ε. παρ' ὅλα αυτά το δέχτηκε).
- ε) ἔλλειψη ή εξαίρεση: Παρὰ τέσσαρας ψήφους μετέσχε τῆς πόλεως.
Ἔτσι και οι φράσεις: παρ' ὀλίγον, παρὰ μικρόν
(πβ. ν.ε. παρά λίγο να...),
- στ) αιτία: Οὐδὲ γὰρ Φίλιππος παρὰ τὴν αὐτοῦ ῥώμην τοσοῦτον ἐπηύξεται, ὅσον παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀμέλειαν (= χάρη στη δύναμή του ... ὅσο χάρη στη δική μας...).

5. **περί**

1) Με γενική

- α) τόπο (μόνο στους ποιητές) (= γύρω από): Τείχη **περὶ Δαρδανίας**.
- β) αναφορά (= σχετικά με): Εἶ τις **περὶ τῶν τοιούτων σοφός ἐστιν...**
- γ) αιτία ή σκοπό: Ἔδεισε **περὶ τοῦ υἱοῦ** καὶ τοῦ Κύρου (= φοβήθηκε για το γιο...). Βασιλεὺς κήρυκας ἔπεμψε

περὶ σπονδῶν.

Συχνές είναι οι φράσεις: περὶ πολλοῦ ἢ περὶ παντὸς ποιοῦμαι (= θεωρῶ κάτι πολύ σπουδαίο ἢ κάτι ανώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο κτλ.).

2) Με δοτική (σπάνια)

α) τόπο (= γύρω ἀπὸ): Εἶχον ψέλια (= βραχιόλια) περὶ ταῖς χερσίν.

β) αναφορά ἢ αἰτία: Ὅρα μὴ περὶ τοῖς φιλτάτοις κινδυνεύῃς. Δεδοίκασι περὶ τῷ χωρίῳ.

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= γύρω ἀπὸ): Φύλακας δεῖ περὶ τὸ στρατόπεδον εἶναι.

β) χρόνο (= περίπου ἢ την ὥρα που...): Περὶ μέσας νύκτας (=κατὰ τα μεσάνυκτα). Περὶ λύχνων ἀφάς (= κατὰ την ὥρα που ανάβουν τα λυχνάρια).

γ) ποσό (= περίπου): Κατέδυσαν ναῦς περὶ ἑβδομήκοντα (= βύθισαν περίπου...) (πβ. ἀμφί).

δ) αναφορά (= σχετικά με, ως προς): Οὔτοι οὐ μόνον εἰσὶ περὶ ἀνθρώπους ἀδικώτατοι ἀλλὰ καὶ περὶ θεοῦς ἀσεβέστατοι.

6. πρὸς

1) Με γενική

α) τόπο (= προς το μέρος, ἀπέναντι προς): Ἐστρατοπεδεύοντο πρὸς Ὀλύμπου (= προς το μέρος της,...).

Τὸ πρὸς Σικυῶνος τείχος.

β) αναφορά (= σχετικά με, σύμφωνα με): Ὅ,τι δίκαιόν ἐστι καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων τοῦτο πράξω. Ἄτοπα λέγεις καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ.

Σχετική μ' αυτή τη σημασία είναι και η σημασία της καταγωγής: Ἀλκιβιάδης λέγεται πρὸς πατρός εἶναι Ἀλκμεωνιδῶν (= ἀπὸ τον πατέρα του εἶναι Ἀλκμεωνίδης).

γ) χάρη ή ωφέλεια (= για τον, για το συμφέρον του): Πρὸς τῶν ἐχόντων τὸν νόμον τίθης (= νομοθετεῖς για το συμφέρον αυτών που...). Σπονδὰς ἐποιήσαντο πρὸς τῶν Θηβαίων μᾶλλον ἢ πρὸς ἑαυτῶν (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

2) Με δοτική

α) τόπο (= κοντά στο): Οἱ ποταμοὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς οὐ μεγάλοι εἰσί.

β) απασχόληση με κάτι, μια σημασία που προκύπτει ἀπὸ την προηγούμενη: Ἀεὶ πρὸς τῷ ἔργῳ ἐστί (= πάντοτε ασχολεῖται με το ἔργο του). Διατρίβω πρὸς τινι (= ασχολούμαι με κάτι).

γ) προσθήκη (= επιπλέον, εκτός απ' αυτό). Και η σημασία αυτή προκύπτει ἀπὸ την πρώτη: Πρὸς τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν (= κοντά στ' ἄλλα, και ἔπειτα: εκτός απ' αυτά...).

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= προς το μέρος): Ἐφυγον πρὸς τὸ ὄρος.
(πβ. ν.ε. προς τα εκεί).

β) εχθρική ή φιλική σχέση ή ενέργεια: Μάχονται πρὸς Τρῶας. Χρῆ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν. Σπονδὰς ἐποίησαντο πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων.

γ) χρόνο (= περίπου): Ἦν πρὸς ἡμέραν ἤδη.
(πβ. ν.ε. προς τα ξημερώματα).

δ) αναφορά (= σχετικά με, σύμφωνα με): Οὐ πρὸς τὸ ἀργύριον τὴν εὐδαιμονίαν ἔκρινον. Ὁ λόγος οὗτος οὐδὲν πρὸς ἐμέ (= δεν έχει καμιά σχέση μ' εμένα). Χρῆ πρὸς τὸ παρὸν ἀεὶ βουλευέσθαι. Οὐ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται οὔτε τὰ ἱκανὰ ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις (= δεν κρίνονται με βάση τον αριθμό...).

ε) παραβολή ή σύγκριση. Η σημασία αυτή είναι σχετική με την προηγούμενη: Οἱ Πολυκλείτου υἱοὶ οὐδὲν πρὸς τὸν πατέρα εἰσὶ (= δεν αξίζουν τίποτε σε σύγκριση με τον π.). Δεῖ κρίνεσθαι αὐτὸν πρὸς ἀνθρώπους οἷς μήτε παιδεῖα ἐστὶ μήτε νόμοι.

στ) σκοπό: Πρὸς τί με ταῦτα ἐρωτᾷς; Ἄπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦσι (= όλα τα επιδιώκουν για ευχαρίστησή τους).

(πβ. ν.ε. είναι προς τιμή σου).

ζ) τρόπο: Εἶδον αὐτὸν πρὸς βίαν χειρούμενον (πρὸς βίαν = βιαίως) (= τον είδα να τον υποτάσσουν με τη βία).

7. ὑπό

1) Με γενική

α) τόπο (= κάτω από): Ἡ πηγὴ χαριεστάτη ὑπὸ τῆς πλατάνου ῥεῖ.

Ξιφίδια ὑπὸ μάλης εἶχον (= κάτω από τη μασχάλη).

β) αἰτία: Οὐκ ἠδύναντο καθεύδειν ὑπὸ λύπης. (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

γ) συνοδεία: Χορεύει ὑπ' αὐλοῦ (= με τη συνοδεία αυλού).

2) Με δοτική

α) τόπο (για στάση) (= κάτω από): Ἔστι δὲ καὶ βασιλεία (= ἀνάκτορα) ὑπὸ τῆ ἀκροπόλει.

β) υποταγή, εξάρτηση ἢ ἐπίβλεψη. (Η σημασία αὐτή προκύπτει ἀπὸ τὴν προηγούμενη): Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες. Κῦρος τοὺς ὑφ' ἑαυτῶ ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα. Ὑπὸ παιδοτρίβῃ ἀγαθῶ ἐπεπαίδευτο (= εἶχε εκπαιδευθεῖ με τὴν ἐπίβλεψη καλοῦ παιδαγωγού).

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= κάτω από): Ὑπὸ τὰ δένδρα ἀπῆλθον. Τὸ Πελαργικὸν (= Πελασγικόν) τὸ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν ὄν.

β) χρόνο: Ὑπὸ τὴν νύκτα ἐσέπλευσαν εἰς τὸν κόλπον τὸν Κρισαῖον (= τὴ νύχτα...).

γ) υποταγή (= κάτω από τὴν ἐξουσία): Διαπέμπει πρὸς τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ὄντας. Αἴγυπτος ὑπὸ βασιλέα ἐγένετο.

II. ΟΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Οι καταχρηστικές προθέσεις είναι: ἄνευ, ἄχρι, μέχρι, χωρίς, πλήν, ἔνεκα ἢ ἔνεκεν, ὡς.

Από αυτές:

1) οι ἄνευ (= χωρίς) ἄχρι και μέχρι (= ως, μέχρι) ἔνεκα ἢ ἔνεκεν (= εξαιτίας, για), συντάσσονται με γενική:

Οὐκ ἐνδέχεται ζῆν ἄνευ κακοῦ τινος (= δεν είναι δυνατό να ζεις...).

ἽΩν ἄνευ οὐχ' οἷόν τε ναυτικῇ δυνάμει χρῆσθαι (= δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιούν...).

Ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας.

Μέχρι τῆς πόλεως ἐπικλινές ἐστιν.

Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ ψυχὴ ἔσται **χωρὶς τοῦ σώματος.**

Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα αὐτοὺς ἀπέκτειναν (αἰτία).

Τίνος ἔνεκα ταῦτα λέγω; – Ἴνα εἰδῆτε... (σκοπός).

Σημείωση. Οι ἄχρι και μέχρι χρησιμοποιούνται και ως χρονικοί σύνδεσμοι:

Κελεύουσι τοὺς κήρυκας περιμένειν, **ἄχρι ἂν σχολάσῃ.**

Ταῦτα ἐποίουν, **μέχρι σκότος ἐγένετο.** (βλ. §173).

---

2) η πλήν (= εκτός από) κανονικά συντάσσεται με γενική αλλά και με κάθε άλλη πτώση ομοιόπτωτα με προηγούμενο όρο της προτάσεως:

Τισσαφέρνης επέτρεψε τοῖς Ἕλλησι διαρπάσαι τὰς κώμας **πλήν ἀνδραπόδων** (= εκτός από τους δούλους).

Παντὶ δῆλον πλήν ἐμοί.

Θνήσκουσι πάντες πλήν εἷς τις.

Σημείωση. Η πρόθεση πλήν αν και καταχρηστική χρησιμοποιείται και στη σύνθεση με τη λέξη μέλος (= τραγούδι): πλημμελής (= παράφρωνος, λανθασμένος), πλημμέλημα (= παράπτωμα) κτλ.

---

3) η ὡς συντάσσεται με αιτιατική που δείχνει πρόσωπο και σημαίνει **πρός, σέ** ή αριθμητικό και σημαίνει **περίπου:**

Πορεύεται ὡς **βασιλέα** ἰππέας ἔχων ὡς **πεντακοσίους.**

(Βλ. και Επίμετρο Β´ 35).

Σημείωση. Ως καταχρηστικές προθέσεις λαμβάνονται και τα ορκωτικά νή (για κατάφραση) και μά (για άρνηση):

**Νὴ τὸν Δία, ἔφη, δίδωμί σοι.
Μὰ τὴν πατρώαν ἑστίαν οὐχ ὕβρει λέγω τάδε.
(Βλ. και §41 και Επίμετρο Β' 14 και 17).**

Πίνακας 16

ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ σημαίνουν

	με ΓΕΝΙΚΗ	με ΔΟΤΙΚΗ	με ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
ΜΟΝΟΠΤΩΤΕΣ			
αντί	τόπο, αντικατάσταση, αιτία ή ανταπόδοση.		
από	τόπο, χρόνο, καταγωγή έμμεση, ύλη, αιτία, μέσο ή τρόπο.		
εκ ή εξ	τόπο, καταγωγή άμεση, ύλη, μέσο ή τρόπο, αιτία, συμφωνία.		

ΠΡΟ	τόπο, χρόνο, υπεράσπιση, σύγκριση.			
ΕΝ		τόπο, χρόνο, όργανο ή τρόπο.		
ΣΥΝ		συνοδεία, βοήθεια ή συμπαράσταση, συμφωνία.		
ΕΙΣ				τόπο, χρόνο, αναφορά, σκοπό, όριο (με απόλυτο αριθμητικό).

Πίνακας 16

ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ σημαίνουν

	ΜΕ ΓΕΝΙΚΗ	ΜΕ ΔΟΤΙΚΗ	ΜΕ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
ΔΙΠΤΩΤΕΣ			
ανά		τόπο*	τόπο, χρόνο, τρόπο, διανομή ή μερισμό.
δια	τόπο, χρόνο, μέσο ή τρόπο.		αιτία, τόπο ή χρόνο*
κατά	τόπο, εναντίον, αναφορά.		τόπο, χρόνο, τρόπο, συμφωνία ή αναφορά, σκοπό, αιτία.
υπερ	τόπο, υπεράσπιση, αιτία, σκοπό.		τόπο, υπέρβαση μέτρου ή ορίου.

* Χρήση ποιητική

ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ

ἀμφί	αναφορά.	τόπο*, αιτία*, αναφορά*.	τόπο, χρόνο, ποσό.
ἐπί	τόπο, κατεύθυνση, εξουσία ή εμπρός σε κάποιον, χρόνο.	τόπο, χρόνο, προσθήκη, εξάρτηση, αιτία, σκοπό, όρο ή συμφωνία.	τόπο, χρόνο, κατεύθυνση απλή ή εχθρική, σκοπό.
μετά	σύμπραξη, τρόπο.	τόπο*	χρόνο, σειρά ή ακολουθία, τόπο*
παρά	προέλευση.	τόπο, αναφορά.	τόπο, χρόνο, σύγκριση ή παραβολή, ασυμφωνία ή εναντιότητα, έλλειψη ή εξαίρεση, αιτία.
περί	τόπο*, αναφορά, αιτία ή σκοπό.	τόπο, αναφορά ή αιτία.	τόπο, χρόνο, ποσό, αναφορά.

Πίνακας 16

ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ σημαίνουν

	ΜΕ ΓΕΝΙΚΗ	ΜΕ ΔΟΤΙΚΗ	ΜΕ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ			
πρός	τόπο, αναφορά, κα- ταγωγή, χάρη ή ωφέ- λεια.	τόπο, απασχόληση με κάτι, προσθήκη.	τόπο, εχθρική ή φιλική σχέση ή ενέργεια, χρόνο, αναφορά, παρα- βολή ή σύγκριση, σκοπό, τρόπο.
ὕπὸ	τόπο, αιτία, συνοδεία.	τόπο, υποταγή, εξάρ- τηση ή επίβλεψη.	τόπο, χρόνο, υποταγή.

B'

ΤΑ ΜΟΡΙΑ

Μόρια λέγονται οι άκλιτες λέξεις που εκφράζουν κυρίως διάφορες επιρρηματικές σχέσεις και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως επιρρήματα, σύνδεσμοι, προθέσεις κτλ. (Για τα αρνητικά μόρια βλ. Κεφ. ΙΓ' §141).

Από τα πιο συχνά μόρια της αρχαίας ελληνικής είναι τα ακόλουθα:

1. ἄλλως*   Σημαίνει αλλιώς, με άλλον τρόπο, αλλά σημαίνει επίσης: εκτός απ' αυτό ή γενικά ή απλώς:

Συγγενεῖς ἦσαν καὶ ἄλλως εὐμενεῖς (= και εκτός απ' αυτό και ευνοϊκοί).

Νῦν δὲ κατάδηλος ἄρα ἐγένετο ὅτι ἄλλως ἔνεκα λόγου ἐλέγετο (= ότι λεγόταν απλώς για συζήτηση).

Η φράση ἄλλως τε καί σημαίνει: **και μάλιστα:**

Ἄπιστον ταῖς πολιτείαις ἢ τυραννίς, ἄλλως τε κἄν ὄμορον χώραν ἔχωσι (= και μάλιστα αν έχουν γειτονική χώρα).

* Αναφέρονται εδώ και μερικά επιρρήματα που χρησιμοποιούνται εκτός από την κύρια σημασία τους και με διάφορες άλλες σημασίες.

2. **άν** 1) Το **άν** όταν είναι **δυνητικό** συντάσσεται:

α) με οριστική ιστορικού χρόνου (**δυνητική οριστική**) και φανερώνει κάτι που μπορούσε να γίνει στο παρελθόν, και όχι στο παρόν, ή κάτι αντίθετο του πραγματικού:

Ἐνθα δὴ ἔγνω **άν** τις ὅσου ἀξιον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα (= μπορούσε να μάθει κανείς πόσο άξιζε...).
Εἰ μὴ εἶχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς **άν** ἦμεν (= θα ήμασταν, αλλά δεν είμαστε).

Ο αόριστος ή ο παρατατικός με το **άν** δηλώνει επίσης κάτι που γινόταν στο παρελθόν με επανάληψη:
Εἴ τις αὐτῷ δοκοίη βλακεύειν, **έπαισεν άν** (= αν κάποιος του φαινόταν ότι χάζευε, τον χτυπούσε) (βλ. §85β και γ).

β) με ευκτική κάθε χρόνου εκτός από μέλλοντα (**δυνητική ευκτική**) και φανερώνει κάτι που μπορεί να γίνει στο παρόν ή στο μέλλον:

Ἐχοις **άν** με διδάξω τί ἐστι νόμος; (= μπορείς να με διδάξεις...)

Πανταχόθεν **άν** τις ἴδοι τὴν ἀγνωμοσύνην αὐτοῦ (= από παντού θα μπορούσε να δει κανείς...) (βλ. §87β).

2) Το **άν** ως αοριστολογικό (παραλλαγή του δυνητικού **άν**) συντάσσεται με υποτακτική, και με αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα εισάγει αναφορικές υποθετικές ή χρονικές προτάσεις, ενώ με τους

τελικούς συνδέσμους ὅπως και ὡς τελικές. Επίσης το ἄν με τους χρονικούς συνδέσμους ὅτε, ὁπότε, ἐπεὶ, ἐπειδὴ, ἐνώνεται σε μια λέξη και σχηματίζονται οι χρονικοί σύνδεσμοι: ὅταν, ὁπόταν, ἐπὶ, ἐπειδὴ που συντάσσονται ἐπίσης με υποτακτική:

Τῷ ἀνδρὶ ὃν ἂν ἔλησθε, πείσομαι (= θα πειθαρχήσω στον ἀντρα που θα ἐκλέξετε).

Γύμναζε σεαυτὸν πόνοις ἐκουσίοις, ὅπως ἂν δύνῃ καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν (= για να μπορείς να υπομένεις και τους κόπους χωρίς τη θέλησή σου).

Μαινόμεθα, ὁπόταν ὀργιζώμεθα.

3) Το ἄν ως υποθετικό συντάσσεται με υποτακτική. (Βλ. υποθετικές προτάσεις, §167).

Σημείωση. Το υποθετικό ἔάν σχηματίστηκε (πβ. και τους συνδέσμους ὅταν, ὁπόταν κτλ.) ἀπὸ την ἔνωση του υποθετικού εἰ με το ἄν· ἀπὸ το ἔάν με συναίρεση σχηματίστηκε το υποθετικό ἄν ἢ ἦν.

---

3. **ἄρα** Το ἄρα ἔχει συμπερασματική σημασία και σημαίνει: **λοιπόν**:

Οὕτω κοινόν τι ἄρα χαρᾶ καὶ λύπη δάκρυά ἐστιν (= τα δάκρυα λοιπόν εἶναι κάτι κοινό για τη χαρά και τη λύπη).

Ο ειδικός σύνδεσμος ως με το ἄρα φανερώνει μια γνώμη που δε τη δέχεται αυτός που μιλά:

Ἀκούω τινὰ διαβάλλειν ἐμὲ ὡς ἐγὼ ἄρα ἐξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν (= ὅτι δήθεν ἐγώ...).

Το ἄρα σε υποθετική πρόταση σημαίνει **ίσως**:

Πῶς ἂν ὁ Σωκράτης διαφθείροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν (= εκτός αν ἴσως ἡ φροντίδα για τὴν ἀρετὴ εἶναι...).

Επίσης ἄρα = δηλαδή, βέβαια:

Ὁ νομοθέτης διδάσκει τιμᾶν τὸ γῆρας, εἰς ὃ πάντες ἀφιξόμεθα, ἐὰν ἄρα διαγιγνώμεθα (= αν βέβαια ζούμε ως τότε).

4. **ἄρα** (ἢ ἄρᾶ γε, ἄρ' οὖν κτλ.). Εκφράζει ἀπορία ἢ ἀμφιβολία και μπαίνει στην ἀρχὴ μιας ἐρωτηματικῆς προτάσεως:

Καὶ τοῦτο ποιοῦντι ἄρα ἄξιόν σοι ζῆν ἔσται; (= και κάνοντας αυτό θα σου ἀξίζε ἀραγε να ζεις;).

Ἄρᾶ γε μὴ ἐμοῦ προμηθεῖ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων; (= μήπως φροντίζεις για μένα...;).

Ἄρ' οἴσθα γ' οἶον κνώδαλον φυλάττομεν; (= ξέρεις τι θηρίο φυλάμε;).

Το ἄρα με το γέ εἰσάγει ἀκριβέστερη ἐρώτηση.

5. **αὖ** Χρησιμοποιεῖται ως ἐπίρρημα τοπικό και χρονικό που σημαίνει: **πάλι, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά**. Ἀπὸ το

αὖ παράγονται και τα αὖθις (= πάλι), αὐτίκα (= αμέσως, την ίδια ώρα):

Τί αὖ ὄδε ἐγκαλεῖ τῷ λόγῳ; (= για τι πάλι μας κατηγορεί αυτός...).

Ὡ πολλὰ μὲν τάλαινα πολλὰ δ' αὖ σοφή (= πολύ δυστυχησμένη αλλά και, ή από την άλλη μεριά, πολύ σοφή).

Οἱ συμπόται ἅμα μὲν ἐκρότουν, ἅμα δὲ ἐβόων αὖθις (= και χειροκροτούσαν και πάλι φώναζαν).

Ἐξίτε αὐτίκα δὴ μάλ' ἐκ τοῦ δικαστηρίου (= βγήτε αμέσως μάλιστα τώρα από το δ.).

Αλλά το αὐτίκα χρησιμοποιεῖται και με τη σημασία του λόγου χάρη (λ.χ.):

Πᾶν γε τούναντίον ἐστὶν ἐπὶ ἃ οἱ τε δειλοὶ ἔρχονται καὶ οἱ ἀνδρεῖοι· αὐτίκα εἰς τὸν πόλεμον οἱ μὲν ἐθέλουσιν ἰέναι, οἱ δὲ οὐκ ἐθέλουσιν (= λ.χ. στον πόλεμο δέχονται να πάνε οι γενναῖοι, ενώ οι....).

Το αὖ δε βρίσκειται ποτέ στην αρχή της προτάσεως αλλά πάντοτε ἔπειτα από μία ή περισσότερες λέξεις.

6. γε Εγκλιτικό βεβαιωτικό και επιτατικό μόριο από τα πιο συχνά, που σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο**. Ενώνεται και σχηματίζει μια λέξη με τις προσωπικές αντωνυμίες του α' και σπανιότερα του β' προσώπου (ἔγωγε, ἔμοιγε κτλ.):

Πολλάι γε πολλοῖς εἰσι συμφοραὶ βροτῶν (= βέβαια πολλές είναι...).

Ἄλλὰ θεοὺς γε τοὺς αἰὶ ὄντας τούτους φοβούμενοι μήποτε ἀσεβὲς μηδὲν ποιήσητε (= ἀλλὰ τουλάχιστον ἀπὸ φόβο στους θεοὺς...)

Μεγάλα δ' ἔγωγε ὑμῖν τεκμήρια παρέξομαι τούτων.

Το γέ σε διάλογους κυρίως σημαίνει **μάλιστα**:

– Γίγνωσκε δέ ὡς... – Ἐπίσταμαί γε (= το ξέρω πολύ καλά μάλιστα).

– Ἄλλὰ τιμώτερόν ἐστιν; – Πολύ γε.

7. δεῦρο Τοπικό επίρρημα με ρήματα που δείχνουν κυρίως κίνηση. Σημαίνει: **προς τα εδῶ: ἴθι δεῦρο** (= ἔλα προς τα εδῶ).

Ἀλλὰ πολλές φορές με ρήμα στην προστακτική χρησιμοποιεῖται ως προτρεπτικό μόριο: **εμπρός! λοιπόν!**:

Καί μοι **δεῦρο** εἶπέ (= εμπρός τώρα πες μου).

8. δῆ Βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **βέβαια, πράγματι, λοιπόν κτλ.**

Νῦν δὲ ὁρᾶτε **δῆ** ἐν οἴῳ ἐστέ (= τώρα βλέπετε βέβαια σε ποια κατάσταση εἴστε).

Αὕτη **δῆ**, ἔφη, ἡ Σωκράτους σοφία; (= αὐτή είναι λοιπόν ἡ σοφία του Σ.;).

Το δῆ βρίσκεται συχνά μαζί με ἄλλα μόρια ἢ ἐπιρρήματα, ὅπως:

δῆ που = βέβαια, υποθέτω, ἀν δὲν ἀπατώμαι,

καὶ δῆ = καὶ μάλιστα,

νῦν δὴ = τώρα πια,
πάλαι δὴ = ἤδη προ πολλοῦ,
πολλάκις δὴ = πολλές φορές ως τώρα:
Οὐ δὴπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρό-
τερον προσήκει εἶναι.

– Ἦ καὶ παρέστη; (= ἀλήθεια, ἦρθε;) — Καὶ δὴ ἐπὶ
δισσαῖς ἦν πύλαις (= καὶ μάλιστα ἦταν κοντά στις...).

Νῦν δὴ οἶμαι ἄμεινον ἂν μάθοις ὃ ἄρτι ἠρώτων
(= τώρα πια νομίζω μπορείς να καταλάβεις
καλύτερα...).

Ἄλγῳ πάλαι δὴ τὰ ἐπὶ σοι κακά (= ἤδη προ πολλοῦ
υποφέρω για τα...).

9. δῆτα Εμφατικότερος τύπος του δὴ που
σημαίνει: **βέβαια, αναμφίβολα, συχνός** στους
διάλογους:

– Γινώσκεθ' ὑμεῖς; – Γινώσκομεν **δῆτα**.

Καὶ **δῆτ'** ἐτόλμας τούσδ' ὑπερβαίνειν νόμους;

10. εἶεν χρησιμοποιεῖται στους διάλογους για
τη μετάβαση ἀπὸ το ένα ζήτημα στο ἄλλο. Σημαίνει
συγκατάθεση = καλά! πάει καλά! ας εἶναι!

– Τελεῖ (= πληρώνει) τοῦτο τὸ ἀργύριον ὡς τί
γενησόμενος;

– Δῆλον ὅτι ἀγαλματοποιός. – **Εἶεν**, ἦν δ' ἐγώ
(= καλά, εἶπα ἐγώ).

Σημείωση. Συγγενικό με το εἶεν είναι το προτροπικό μόριο εἶα (όπως ἔνεκεν και ἔνεκα) που σημαίνει: εμπρός λοιπόν, έλα λοιπόν:

Ἄλλ' εἶα χώρει καὶ κόμιζ' Ἴάσονα (= εμπρός λοιπόν πήγαινε και φέρε...).

---

11. ἔτι Συνήθως σε καταφατικές προτάσεις σημαίνει: **ακόμη**, ενώ σε αρνητικές σημαίνει **πια**:

Ἄλλ', ὦ δαιμόνιε Σώκρατες, ἔτι καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι.

Μᾶλλον δὲ οὐδὲ βουλευέσθαι ἔτι ὥρα, ἀλλὰ βεβουλεῦσθαι (= δεν είναι πια ώρα να σκεφτεῖς, αλλά να έχεις σκεφτεῖ).

Με άρνηση προκύπτουν οι τύποι: οὐκέτι, μηκέτι: Εἰ δέ τι περιμενοῦμεν, ἀδύνατον καὶ οὐκέτι οἶόν τε. **Μηκέτι** ἀμάρτανε (= μην κάνεις πια αμαρτίες).

12. ἦ Επίρρημα με δύο κύριες έννοιες: **βεβαιωτική** (= πράγματι, βέβαια) και **ερωτηματική** (= αλήθεια; δεν είναι έτσι;).

Το βεβαιωτικό ἦ πολύ συχνά βρίσκεται μαζί με ένα ή και δύο άλλα μόρια: ἦ ἄρα, ἦ δή, ἦ δή που, ἦ πού γε, ἦ μήν κτλ.

Εἰ ἐκεῖνος ἀπέθανεν ἦ που Ἀγόρατός γε δικαίως

ἀποθανεῖται (= νομίζω δίκαια πράγματι θα..).

Ἐξεστὶν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν ἢ μὴν
φιλίαν παρέξιν ὑμῖν τὴν χώραν (= μπορείτε να
έχετε ἀπὸ μας εγγυήσεις ὅτι πραγματικά θα σας
προσφέρουμε...).

Το ἦν μὴν εκφράζει ἰσχυρὴ βεβαίωση καὶ βρίσκεται
κυρίως σε ὄρκο ἢ υπόσχεση.

Το ερωτηματικὸ ἦ εἰσάγει εὐθείες ερωτηματικὲς
προτάσεις καὶ εκφέρεται ἐπίσης με ἄλλα μόρια: ἦ γάρ;
(= δὲν εἶναι ἔτσι; ἀλήθεια;), ἦ καί; ἦ που; (= ἀλήθεια
λοιπόν;) κτλ.:

Ἄλλὰ τίς σοι διηγείτο; ἦ αὐτός Σωκράτης; (= ἀλήθεια
ο ἴδιος ο Σ.;)

Ἦ γὰρ σὺ ταῖς σαῖς χερσὶ τούτων τι ἐφύτευσας;

Ἦ που σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατήρ;

Το ἦ καὶ με τὴ βεβαιωτικὴ καὶ με τὴν ερωτηματικὴ
σημασία βρίσκεται στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως.

13. ἦ Αναφορικὴ ἀντωνυμία που πήρε ἐπιρρηματικὴ
σημασία καὶ σημαίνει τόπο (= ὅπου) καὶ, στους Ἀττι-
κοὺς κυρίως, τρόπο (= ὅπως):

Τρέπονται ἦ ἐκείνη ὑφηγεῖται (= στρέφονται ὅπου
ἐκείνη τους οδηγεῖ). Ἦ₁ νομίζεται (= ὅπως εἶναι
ἔθιμο).

Με υπερθετικὸ ἔχει ἐπιτατικὴ σημασία:

Πορεύεται ὡς βασιλέα ἦ ἐδύνατο τάχιστα (= ὅσο
πιο γρήγορα μπορούσε).

14. **μά** Ορκωτικό μόριο (βλ.: η αιτιατική ως προσδιορισμός σε επιρρήματα §41 και καταχρηστικές προθέσεις, Επίμετρο Α΄ II, 3, Σημείωση).

15. **μάλιστα** Επίρρημα υπερθετικού βαθμού του μάλα. Σημαίνει: **πάρα πολύ, προπάντων** και, συνήθως με αριθμητικό, **περίπου**:

Ἄλλὰ τῷ ὄντι **μάλιστα** ταύτην τὴν ἀρετὴν οἱ θεοὶ τιμῶσιν (= προπάντων αὐτὴ τὴν ἀρετὴ...).

Τότε δὴ ἀπῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας **μάλιστα** τριακόσιοι (= περίπου τριακόσιοι).

Πηνίκα **μάλιστα**; (= τι ὥρα περίπου;).

(πβ. ν.ε. ξόδεψε το πολύ πολύ χίλιες δραχμές).

16. **μήν** Βεβαιωτικό μόριο (= βέβαια, λοιπόν). Το βρίσκουμε και ύστερα από άλλα μόρια: ἤ μήν (= βεβαιότατα), καὶ μήν, ἀλλὰ μήν (= πραγματικά όμως):

ἼΗ μήν καὶ πόνος ἐστίν.

Καὶ μήν ἐφήμι (= καλά λοιπόν, επιτρέπω).

Το μήν σε ερωτηματικές προτάσεις σημαίνει **λοιπόν**:

Πῶς μήν παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους τάναντία τούτων διδάσκετε;

Το μήν συχνά με το μόριο γε ἔχει εναντιωματική ἢ αντιθετική σημασία (= ἀλλ' ὅμως, ἀντίθετα):

Ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκείνοις ἦν ἡδιστον, ἡμῖν γε μήν ὡς χαλεπώτατον (= ἐκείνοι μας φέρονταν ὅπως

ήταν πιο ευχάριστα σ' εκείνους, ενώ σε μας όπως μας ήταν πιο δυσάρεστα).

17. **νή** Ορκωτικό μόριο (βλ.: η αιτιατική ως προσδιορισμός σε επιρρήματα §41 και καταχρηστικές προθέσεις, Επίμετρο Α', II, 3 Σημείωση).

18. **νῦν** Επίρρημα χρονικό = τώρα· νυνί = τώρα ακριβώς, πβ. οὔτοσί = αυτός εδώ, ὀδί (ὄδε-ί) κτλ.:

Ἔτι καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι:

Χρῆν δῆπου νυνὶ αὐτοὺς ἐμοῦ κατηγορεῖν (= ἔπρεπε βέβαια...).

Ο εγκλιτικός τύπος νυν (ή νυ) μεταφράζεται: **λοιπόν**: Ἴτε νυν, ἔφη ὁ Ἀγησίλαος καὶ ἐρωτᾶτε (= πηγαίνετε λοιπόν...).

Δεῦρο νῦν (= εμπρός λοιπόν, γρήγορα).

(Βλ. τοίνυν, §150 και Επίμετρο Β 34).

19. **ὄπη** (πβ. πῆ; και πῆ). Αναφορικό επίρρημα με τροπική κυρίως σημασία (= όπως) και σπανιότερα τοπική (= όπου):

Ὅπη ἂν δοκῆ ἀμφοτέροις (= όπως αποφασίσουν και οι δύο).

Ἄγων ἐμβαλοῦ μ' ὄπη θέλεις (= οδήγησε και βάλε με όπου θέλεις).

20. **ὄποι** (πβ. ποῖ; και ποί). Αναφορικό επίρρημα με τοπική σημασία (= όπου):

Ἐξεστὶν ἀπιέναι ὅποι ἂν βούλωνται (= επιτρέπεται να πάνε όπου θέλουν).

Οὐκ οἶσθ' ὅποι γῆς φέρει (= δεν ξέρεις πού πας).

21. οὖν Χρησιμοποιείται στο λόγο ως:

α) επίρρημα βεβαιωτικό και σημαίνει: **πράγματι, λοιπόν, τελοσπάντων, οπωσδήποτε κτλ.:**

Εἴτε οὖν ἀληθὲς εἶτ' οὖν ψευδὲς (= εἴτε εἶναι πράγματι αληθινό...), Θηβαῖοι μὲν ταῦτα λέγουσι, Πλαταιῆς δ' οὐχ ὁμολογοῦσι, ἐκ δ' οὖν τῆς γῆς ἀνεχώρησαν (= τελοσπάντων ἔφυγαν από...).

Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω οὐκ οἶδα· αἰρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς (= οπωσδήποτε ὁμως θα προτιμήσω εσάς).

β) συμπερασματικός σύνδεσμος (= λοιπόν, ἀρα):

Ὁ σῖτος ἐπέλιπε· κρέα οὖν ἐσθίοντες διεγίγνοντο (= περνούσαν λοιπόν τρώγοντας κρέας).

Από το οὐκ και οὖν σχηματίζονται τα: οὔκουν (= ὄχι λοιπόν) και οὐκοῦν (= λοιπόν, επομένως, ἀρα):

Οὔκουν ἐρεῖς ποτέ; (= δε θα μιλήσεις τελοσπάντων;).

Οὔκουν εἰκός γ' ἐξ ὧν σὺ λέγεις (= δεν εἶναι λοιπόν φυσικό τουλάχιστο από ὅσα εσύ λες).

Οὐκοῦν φοβεῖσθαι χρῆ τοὺς ψόγους καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους (= πρέπει λοιπόν να φοβόμαστε...).

Οὐκοῦν ὁρᾶς καὶ οὐχ ὁρᾶς ἅμα ταυτόν; (= βλέπεις λοιπόν και συγχρόνως δε βλέπεις...;).

Το οὔκουν σε διάλογους σημαίνει: **όχι, καθόλου, με κανέναν τρόπο:**

– Ἀλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι; – **Οὔκουν** ἔγωγε (= εγώ τουλάχιστο όχι).

Το γοῦν (ἀπό τό γέ και οὔν) σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο, πάντως:**

Χαρίεντα γοῦν καὶ καθαρὰ τὰ ὑδάτια φαίνεται (= πάντως τα ρυάκια φαίνονται...).

Το μέν οὔν χρησιμοποιεῖται σε απαντήσεις με τη σημασία: **απεναντίας, οπωσδήποτε όμως:**

– Ἀτόπον τὸ ἐνύπνιον, ὦ Σώκρατες. – Ἐναργὲς μὲν οὔν (= — Παράξενο το ὄνειρο... — Οπωσδήποτε όμως ολοφάνερο).

Το οὔν προστίθεται σε αντωνυμίες ή επιρρήματα και επιτείνει τη σημασία τους: ὅτισσοῦν (ὅστις – οὔν) (= οποιοσδήποτε), ὅπωσοῦν (ὅπως – οὔν) (= οπωσδήποτε) κτλ.

(Βλ. και συμπερασματικούς παρατακτικούς συνδέσμοις §150).

22. πέρ Εγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **ακριβώς, μάλιστα.** Βρίσκεται με αναφορικά ή με άλλα μόρια, όπως: ὅσπερ, οἷός περ, ἔνθαπερ, ἦπερ, ὥσπερ, καθάπερ, διόπερ, εἶπερ, καίπερ (= αν και) κτλ.:

Ὅπερ νῦν δὲ ἐλέγομεν.

Οὔτως ἔχει, ὥσπερ τότε ἐλέγετο ἡμῖν.

Διόπερ καὶ μὴ ὀκνεῖν δεῖ (= γι' αυτό και δεν πρέπει να διστάζουν).

Γιγνώσκω σαφῶς, **καίπερ** σκοτεινὸς ὢν, τήν γε σὴν αὐδὴν ὁμως (= αν και είμαι τυφλός, γνωρίζω καθαρά τη φωνή σου).

23. πῆ (πβ. ὄπη, πῆ;). Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (= κατά κάποιον τρόπο, κάπως) και **τόπο** (= σε κάποιο μέρος, κάπου):

Ἔχεις **πη** ἄλλη λέγειν; (= μπορείς να μιλήσεις κάπως αλλιώς;).

Πεσόντος **πη** τοῦ τείχους (= σε κάποιο μέρος του τείχους που έπεσε).

24. πῆ (πβ. ὄπη, πῆ). Ερωτηματικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (= κατά ποιον τρόπο; πώς;) και **τόπο** (= σε ποιο μέρος; πού;):

Πῆ σοι δοκεῖ περὶ αὐτοῦ; (= πώς σου φαίνεται, τι γνώμη έχεις γι' αυτό;).

Ἐσκόπει **πῆ** εὐαποτειχιστότατος εἶη ὁ Πειραιεύς (= σε ποια μέρη ήταν ευκολότατο να περιτειχισθεί ο Π.)

25. ποί (πβ. ὄποι, ποῖ;). Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τόπο** (= κάπου):

Οὐκ ἐξέσται αὐτοῖς ἀναλίσκειν, ἂν **ποι** βούλωνται

ἄλλοσε (= δε θα επιτρέπεται σ' αυτούς να ξοδεύουν, αν κάπου αλλού θέλουν).

26. **ποῖ** (πβ. ὅποι, ποί). Ερωτηματικό μόριο που δείχνει κυρίως τόπο (= προς ποιο μέρος;):

Ποῖ τις ἂν τράποιτο; (= προς τα πού να στραφεί κανείς;).

27. **πολλάκις** Επίρρημα που σημαίνει πολλές φορές:

Ποιεῖ δὲ ταῦτα **πολλάκις** τοῦ μηνός.

Αλλά ὕστερα ἀπὸ τους συνδέσμους εἰ, ἔάν, ἂν, μή σημαίνει ἴσως, τυχόν:

Σεισμὸς εἰ γένοιτο **πολλάκις** (= αν τυχόν γινόταν...).

Μὴ πολλάκις ἡμᾶς ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐκεῖνος σφήλη ἔξαπατήσας (= μην τυχόν εκείνος ο Ε. μας ξεγελάσει και κάνουμε λάθος).

28. **ποτέ** Εγκλιτικό μόριο που σημαίνει κάποτε:

Ἴδὼν δὲ **ποτε** Νικομαχίδην ἀπιόντα ἤρετο.

Ἦν τις τοῦ τυράννου πάλαι **ποτέ** (= ἦταν κάποιος που ανήκε κάποτε παλιότερα στον τύραννο).

Ὑστερα ἀπὸ ερωτηματική αντωνυμία ἢ ερωτηματικό επίρρημα σημαίνει ἄραγε, τάχα:

Πολλάκις ἐθαύμασα **τίσι ποτέ** λόγοις ἔπεισαν Ἀθηναίους (= με ποιους ἄραγε, λόγους...),

(πβ. το ερωτηματικό πότε).

29. που Εγκλιτικό μόριο που σημαίνει κάπου, σε κάποιο μέρος:

Ὅρῳσιν ἰππέας **που** πέραν τοῦ ποταμοῦ.

Επίσης το πού σημαίνει: **κατά κάποιο τρόπο, ίσως, νομίζω κ.τ.ό.:**

Ταῦτα οὔτος μὲν ἴσως οἶεται καὶ ἄλλος τίς **που** μεγάλα κακά (= κάποιος ἄλλος ἴσως).

Τῆ γάρ **που** ὑστεραία δεῖ με ἀποθνήσκειν (= νομίζω ὅτι πρέπει να πεθάνω...).

(πβ. το ερωτηματικό ποῦ).

30. πω Εγκλιτικό μόριο που χρησιμοποιείται σε αρνητική πρόταση ή ερωτηματική που περιέχει ἄρνηση και σημαίνει: **ως τώρα, ακόμη:**

Οὐκ ἴσασί **πω** τὴν ἡμετέραν συμμαχίαν (= δεν ξέρουν ακόμη...).

Τίς πόλις **πω** τούτῳ ἐπεχείρησε; (= ποια πόλη επιχείρησε ως τώρα αυτό το πράγμα;).

Συχνά βρίσκεται στα κείμενα σε μια λέξη με ἄλλα μόρια, λ.χ. οὔπω, μήπω, οὐδέπω, πώποτε, οὐδεπώποτε κτλ.:

Ἦδη **πώποτέ** που ἤκουσας; (= ἤδη ποτέ ως τώρα ἄκουσες κάπου;).

Πρωταγόραν οὔτε γιννώσκεις, ὡς φῆς, οὔτε διείλεξαι **οὐδεπώποτε** (= οὔτε ποτέ ως τώρα έχεις συζητήσει μαζί του).

(πβ. Διαφορά του πῶ και ἔτι: οὔπω καιρός = δεν είναι ακόμη ο κατάλληλος καιρός, οὔκέτι καιρός = δεν είναι πια...).

31. πῶς Εγκλιτικό μόριο που δείχνει τρόπο (= κατά κάποιο τρόπο, κάπως):

Ἐνεστι γάρ πως τῆ τυραννίδι νόσημα (= υπάρχει κατά κάποιο τρόπο μια αρρώστια στο τυραννικό πολίτευμα).

Πράσσοντές πως ταῦτα... (= καθώς ασχολούνταν κάπως μ' αυτά). (πβ. το ερωτηματικό πῶς).

32. τάχα Η πρώτη σημασία του είναι ίδια με τη σημασία του επιρρήματος ταχέως (= γρήγορα). Αλλά συνήθως βρίσκεται στους αττικούς πεζογράφους με τη σημασία του ίσως:

Κραυγή τε ἐγένετο καὶ ἔφευγον, τάχα δέ τις καὶ τετρωμένος (= και κάποιος ίσως τραυματισμένος).

33. τάχιστα Επίρρημα που σημαίνει πολύ γρήγορα. Αλλά ύστερα από χρονικούς συνδέσμους (ἐπεὶ, ἐπειδὴ κτλ.) σημαίνει αμέσως, μόλις:

Ἐπεὶ τάχιστα ἤρέθη, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν (= μόλις τον εξέλεξαν άρχισε πρώτα πρώτα από τους θεούς).

34. τοι Εγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **βέβαια, χωρίς αμφιβολία.** Βρίσκεται συχνά ύστερα από υποθετικούς ή αιτιολογικούς συνδέσμους ή άλλα μόρια:

Εἴ τοι νομίζεις κτῆμα τὴν αὐθαδίαν, οὐκ ὀρθῶς φρονεῖς.

Φασί γέ τοι δὴ οἱ τούτων κύριοι.

(Για τους τύπους: τοίνυν, τοιγάρτοι, τοιγαροῦν βλ. §150).

35. ὥς Το ὥς χρησιμοποιείται στον αρχαίο λόγο ως:

α) επίρρημα αναφορικό (= ὅπως) και δεικτικό (ὥς) (= ἔτσι):

Ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας, ὥς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην, οὕτω ταχθῆναι.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης ὥς ἐτράποντο.

Σε επιφωνηματικές προτάσεις που δείχνουν θαυμασμό σημαίνει **πόσο!**:

Μῆτερ, ὥς καλός μοι ὁ πάππος.

Με υπερθετικό επίθετο ή επίρρημα σημαίνει **ὅσο το δυνατό:**

Οἱ ῥήτορες στοχάζονται ὅπως οἱ πολῖται ὥς βέλτιστοι ἔσονται.

Το ὥς με τροπικά επιρρήματα θετικού βαθμού επιτείνει ή περιορίζει τη σημασία τους:

Οἱ ὡς ἀληθῶς σύμμαχοι καὶ φίλοι ὄντες (= οἱ πραγματικά αληθινοὶ σύμμαχοι...).

Ὡς ἠπίως εἰπεῖν πρὸς ἄνδρα τόνδε συμφέρει (= κάπως ἠπία συμφέρει νά...).

πβ. ὡσαύτως (ὡς-αὐτως: το ἐπίρρ. τῆς αντωνυμίας αὐτός) = κατὰ τον ἴδιο τρόπο, ἔτσι.

β) σύνδεσμος ειδικός, αιτιολογικός, τελικός, αποτελεσματικός, χρονικός (βλ. στο κεφάλαιο των ειδικών, αιτιολογικών κτλ. προτάσεων). Για τη χρήση του ως με τις αιτιολογικές και τελικές μετοχές βλ. §101, 2 και 3.

γ) πρόθεση (καταχρηστική). Βλ. Επίμετρο Α' II, 3.

Σημείωση. Με επιρρηματική σημασία χρησιμοποιούνται επίσης και μερικοί τύποι ρημάτων, όπως: ἄγε, ἴθι, φέρε που σημαίνουν εμπρός, λοιπόν:

Ἄγε δὴ σκοπῶμεν (= εμπρός λοιπόν, ας εξετάσουμε).

Ἴθι νυν, φράσον ὡς εἰσέρχομαι (= εμπρός λοιπόν, πες ότι...) (βλ. και §86α).

(πβ. ν.ε. Ἐ λ α , λέγε λοιπόν. Εκείνος δ ω σ ' του και ἔλεγε καί ξανάλεγε τα ἴδια).

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ*

Αιτιατική

- απόλυτη Β, 103.
- επιρρηματικός προσδιορισμός Α, 45.
- ετερόπτωτος προσδιορισμός Α, 38.
- προσδιορισμός επιρρημάτων Α, 41.
- αναστροφή προθέσεως**
- Γ, Επίμετρο Α΄ Σημ. α΄.
- αντικείμενο Α, 49 - 61.**
  - άμεσο Α, 49 και 57 - 61.
  - έμμεσο Α, 49 και 57 - 61.
  - εξωτερικό Α, 54.
  - εσωτερικό αποτελέσματος Α, 54.
  - σε αιτιατική Α, 54.
  - σε γενική Α, 51.
  - σε δοτική Α, 52.
  - σύστοιχο Α, 54 - 56.
- αντωνυμίες Β, 107 - 118.**
  - αλληλοπαθής Β, 112.
  - αναφορικές Β, 118.
  - αόριστες Β, 117.

* Οι αριθμοί παραπέμπουν σε παραγράφους

- αυτοπαθείς Β, 110.
- δεικτικές Β, 114 - 115.
- ερωτηματικές Β, 116.
- κτητικές Β, 113.
- οριστική η επαναληπτική Β, 109.
- προσωπικές Β, 108.
- αόριστος Α, 81.**
  - εναρκτικός Α, 81.
  - γνωμικός Α, 81.
- απαρέμφατο Β, 90 κ.ε.**
  - άναρθρο Β, 94.
  - αποτελέσματος Β, 91.
  - ειδικό Β, 92 και 96.
  - έναρθρο Β, 93.
  - τελικό Β, 92 και 97.
- απρόσωπα ρήματα Α, 73.**
- απρόσωπες εκφράσεις Α, 73.**
- άρθρο Β, 119 - 122.**
- απτική σύνταξη Α, 14.**
- Γενική**
  - απόλυτη Β, 103.
  - επιρρηματικός προσδιορισμός Α, 43.
  - ετερόπτωτος προσδιορισμός Α, 32 (αιτίας 32, αντικειμενική Α, 32 - 33, αξίας ή τιμήματος Α, 32, διαιρετική Α, 32, ιδιότητας Α, 32, κτητική Α, 32, ύλης Α, 32, υποκειμενική Α, 32).
  - κατηγορηματική Α, 17 (αξίας Α, 17, διαιρετική Α, 17, ιδιότητας Α, 17, κτητική Α, 17, ύλης Α, 17).

— προσδιορισμός επιρρημάτων και επιφωνημάτων
Α, 39.

Δοτική

— επιρρηματικός προσδιορισμός Α, 44.

— ετερόπτωτος προσδιορισμός Α, 36.

— προσδιορισμός επιρρημάτων Α, 40.

— προσωπική Α, 53.

δυνητική ευκτική Α, 87.

— οριστική Α, 85.

Εγκλίσεις Α, 76 κ.ε.

— προτάσεων επιθυμίας Α, 89.

— προτάσεων κρίσεως Α, 89.

έλξη Β, 118 και Γ, 188.

ενεστώτας Α, 78.

— αποπειρατικός Α, 78.

— αποτελεσματικός Α, 78.

— βουλευτικός Α, 78.

— γνωμικός Α, 78.

— ιστορικός η δραματικός Α, 78.

επεξήγηση Α, 24 - 25.

επιρρηματικοί προσδιορισμοί Β, 123 - 137.

— αιτίας Β, 131.

— αναφοράς Β, 134.

— αποτελέσματος Β, 133.

— αρνήσεως Β, 137.

— βεβαιώσεως Β, 137.

— δισταγμού η πιθανότητας Β, 137.

— εναντιώσεως και παραχωρήσεως Β, 136.

— ποσού Β, 130.

- προϋποθέσεως η όρου Β, 135.
- σκοπού Β, 132.
- τόπου Β, 126 - 127.
- τρόπου Β, 129.
- χρόνου Β, 128.
- ετεροπροσωπία Β, 95.**
- ευθύς λόγος Β, 180.**
- ευκτική Α, 87.**
  - δυνητική Α, 87.
  - επαναληπτική Α, 87, Σημ. β΄.
  - ευχετική Α, 87.
  - του πλάγιου λόγου Α, 87 Σημ. α΄.
- Ημιπερίοδος Α, 6.**
- Κατηγορημα Α, 7.**
- κατηγορούμενο Α, 7 και 9, 11 - 12 και 16 - 18.**
  - επιρρηματικό Α, 11.
  - μονολεκτικό Α, 7.
  - περιφραστικό Α, 7.
  - προληπτικό η του αποτελέσματος Α, 12.
- Μέλλοντας Α, 80.**
  - γνωμικός Α, 80.
  - εξακολουθητικός Α, 80.
  - συντελεσμένος Α, 84.
- μετατύπωση προθέσεως**
  - Επίμετρο Α΄ Σημ. β΄**
- μετοχή Β, 98 - 104.**
  - απόλυτη (σε γενική και σε αιτιατική) Β, 103.
  - επιθετική η αναφορική Β, 98 - 99.
  - επιρρηματική Β, 98 και 101.

- κατηγορηματική Β, 98 και 100.
- μόρια Επίμετρο Β΄.**
- μόρια αρνητικά Β, 141 - 142.**
- Οριστική Α, 85.**
- δυνητική Α, 85.
- ευχετική Α, 85.
- Παράθεση Α, 24 - 25.**
- προεξαγγελτική Α, 26.
- παραθετικά Α, 34 - 35.**
- παρακείμενος Α, 82.**
- πάρλειψη**
- κατηγορουμένου Α, 22.
- ρήματος Α, 21.
- υποκειμένου Α, 20.
- παρατατικός Α, 79.**
- βουλευτικός η αποπειρατικός Α, 79.
- επαναληπτικός Α, 79.
- περίοδος Α, 6.**
- πλάγιος λόγος Γ, 180 - 183.**
- δευτερεύουσες προτάσεις Γ, 182 - 183.
- κύριες προτάσεις Γ, 182.
- ποιητικό αίτιο Α, 68.**
- προθέσεις**
- γενικά Β, 138.
- αναλυτικά Επίμετρο Α΄.
- δίπτωτες Β, 140 και Επίμετρο Α΄ I (Β΄).
- μονόπτωτες Β, 140 και Επίμετρο Α΄ I (Α΄).
- τρίπτωτες Β, 140 και Επίμετρο Α΄ I (Γ΄).
- καταχρηστικές Επίμετρο Α΄ II.

- κύριες Επίμετρο Α' Ι
προσδιορισμοί Α, 23 - 45 και Β, 123 - 137.
- επιθετικοί Α, 27 - 28.
- επιρρηματικοί Α, 23.
και Β, 123 - 137.
- ετερόπτωτοι Α, 23 και 31 - 38.
- κατηγορηματικοί Α, 29 - 30.
- ομοιόπτωτοι Α, 23 - 30.
- ονοματικοί Α, 23 - 38.
- προστακτική Α, 88.
- πρόταση 1. Είδη προτάσεων:
  - απλές Α, 7.
  - αρνητικές η αποφατικές Α, 3.
  - ελλειπτικές Α, 19.
  - επαυξημένες Α, 23.
  - επιθυμίας Α, 1.
  - επιφωνηματικές Α, 1.
  - ερωτηματικές 1 (διμελείς 2α, με μερική άγνοια 2, με ολική άγνοια 2).
  - καταφατικές Α, 3.
  - κρίσεως Α, 8.
  - κύριες η ανεξάρτητες Α, 4.
  - σύνθετες Α, 13.
  - δευτερεύουσες η εξαρτημένες 4 (επιρρηματικές Γ, 153 και Γ, 162 - 175 κ.ε.: αιτιολογικές Γ, 163, αναφορικές Γ, 175 κ.ε., αποτελεσματικές Γ, 165, εναντιωματικές και παραχωρητικές . Γ, 171, παραβολικές η παρομοιαστικές αναφορικές Γ, 178, τελικές Γ, 164, υποθετικές Γ, 167 - 170, χρονικές Γ, 173· ονοματικές Γ, 153 - 161 και

Γ, 175 κ.ε.: αναφορικές Γ, 175 κ.ε., ειδικές Γ, 155 - 156, ενδοιαστικές Γ, 157 - 158, πλάγιες ερωτηματικές Α, Γ, 159 - 161).

Ρήματα Α, 46 - 75.

— απρόσωπα η τριτοπρόσωπα Α, 73.

— ενεργητικά Α, 47 - 61 (αμετάβατα Α, 47 - 48, μεταβατικά Α, 47 - 61: μονόπτωτα Α, 49 - 54, δίπτωτα Α, 49 και Α, 57 - 61).

— μέσα Α, 62 - 66 (αλληλοπαθή Α, 65, αυτοπαθή η ευθέα Α, 62, διάμεσα Α, 64, δυναμικά Α, 66, περιποιητικά Α, 64, πλάγια Α, 64).

— ουδέτερα Α, 72.

— παθητικά Α, 67 - 71.

— συνδετικά Α, 7 και 10.

ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος Α, 105.

Συμφωνία όρων προτάσεως Α, 16 - 18.

σύνδεση

— απλή αντιθετική Β, 146α.

— αποφατική Β, 144β.

— επιδοτική αντιθετική Β, 148β.

— καταφατική Β, 144α.

— μετοχών Α, 104.

— προτάσεων Β, 143 κ.ε. (παρατακτική Β, 143 - 152: με αιτιολογικούς συνδέσμους Β, 151, με αντιθετικούς συνδέσμους Β, 146 - 148, με διαχωριστικούς συνδέσμους Β, 149, με συμπερασματικούς συνδέσμους Β, 150, με συμπλεκτικούς συνδέσμους Β, 144 - 145· υποτακτική Β, 143 και Γ, 153 - 179): Βλ. προτάσεις δευτερεύουσες η εξαρτημένες),

- συνδεδεικτό ρήμα Α, 7 και 10.**
- σχήματα λόγου Γ, 184 - 191.**
- αλληγορία Γ, 191, 5,
  - ανακόλουθο Γ, 188, 3.
  - αντίφραση Γ, 191, 3.
  - από κοινού Γ, 189, 1α.
  - ασύνδετο Β, 143α και Γ, 187ζ,
  - βραχυλογία Γ, 189, 1.
  - ειρωνεία Γ, 191, 3β.
  - έλξη Β, 118 και Γ, 188, 5.
  - ένα με δύο 189, 2γ.
  - εξ αναλόγου Γ, 189, 1β.
  - ευφημισμός Γ, 191, 3γ.
  - ζεύγμα Γ, 189, 1γ.
  - καθολικού και μερικού Γ, 188, 4.
  - κατά το νοούμενο Γ, 188, 1.
  - κατεξοχήν Γ, 190β.
  - κύκλος Γ, 187δ.
  - λιτότητα Γ, 191, 3α.
  - μεταφορά Γ, 190α.
  - μετωνυμία Γ, 191, 2.
  - ομοιοτέλετο η ομοιοκατάληκτο Γ, 187στ.
  - παραλληλίας Γ, 189, 2α.
  - παρομοίωση Γ, 191, 6.
  - παρονομασία η παρήχηση Γ, 187ε.
  - περίφραση Γ, 189, 2β.
  - πλεονασμός Γ, 189, 2.
  - πολυσύνδετο Γ, 187η.
  - πρόληψη Γ, 188, 7.

- πρωθύστερο Γ, 187β.
- σημασιολογική φθορά της λέξεως Γ, 190γ.
- σύμφυση Γ, 188, 2.
- συνεκδοχή Γ, 191, Α, 1.
- υπαλλαγή Γ, 188, 6.
- υπερβατό Γ, 187α.
- υπερβολή Γ, 191, 4.
- χιαστό Γ, 187 γ.
- Ταυτοπροσωπία Β, 95.**
- τμήση προθέσεως Επίμετρο Α΄ Σημ. α΄.**
- Υπερσυντέλικος 83.**
- υποκείμενο Α, 7 - 8.**
- υποθετικοί λόγοι Γ, 167 - 170.**
  - ελλειπτικοί 169.
  - εξαρτημένοι Γ, 170.
- υποτακτική Α, 86.**
  - απορηματική Α, 86.
  - βουλευτική Α, 86.
- Χρόνοι Α, 71 - 84.**
  - εξακολουθητικοί Α, 76.
  - μελλοντικοί Α, 76.
  - παρελθοντικοί Α, 76.
  - παροντικοί Α, 76.
  - συνοπτικοί Α, 76.
  - συντελικοί Α, 76.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 3ου ΤΟΜΟΥ

Σελίδα

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	5
	(Ονοματικές προτάσεις 5. Επιρρηματικές προτάσεις 16. Αναφορικές προτάσεις 42).	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'	Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	54

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ - ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ η ΦΡΑΣΕΩΝ	77
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Α΄	ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	84
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Β΄	ΤΑ ΜΟΡΙΑ	111

ΠΙΝΑΚΕΣ

13. Οι υποθετικοί λόγοι	30
14. Σύνδεση προτάσεων	50
15. Ευθύς και πλάγιος λόγος	61
16. Οι κύριες προθέσεις	106
Αλφαβητικό ευρετήριο	130

κοσμήματα
ΤΑΣΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΥ

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.